

VILDANA DŽEKMAN, MAGISTRICA PRAVA

Zbirka tekstova

Putovanje kroz aktivizam...

Sarajevo, 2023.

RECENZIJA ZA PUBLIKACIJU "ZBIRKA TEKSTOVA – PUTOVANJE KROZ AKTIVIZAM"

Zbirka tekstova Putovanje kroz aktivizam... predstavlja lični zapis o feminističkom aktivizmu u Bosni i Hercegovini. Riječ je o ranije objavljenim tekstovima koje potpisuje aktivistkinja i magistrica prava Vildana Džekman. Njihovo objavljivanje na jednom mjestu daje jedan retrospektivni pregled ličnih feminističkih borbi, ali i bilješku o radu drugih aktivistkinja i organizacija. Kako piše autorica u uvodu, „svaki tekst nastao je inspiracijom aktivističkog djelovanja aktivistkinja i aktivista, organizacija civilnog društva u različitim spektrima”.

U pogledu sadržaja, obima, rasporeda građe u knjizi je sabrano 17 tekstova (uključujući i predgovor kao zaseban tekst), od čega su dva objavljena u zasebnoj sekciji pod nazivom „Stručni članci”.

Prvi tekst u publikaciji je simptomatičnog naslova O tebi, vama i nama, koja(e) smo vječita inspiracija i odražava motiv autorice da inspirativno i ohrabrujuće djeluje na aktiviste i aktivistkinje osobito u trenucima razočaranja kada se njihova borba, a često i cjelokupni rad, mogu činiti uzaludnim. Kroz ovaj, ali i druge tekstove, autorica skicira rad u civilnom sektoru kao, kako ga naziva, „bezvremenski” – u pogledu nastojanja da se mijenja društvena stvarnost, ali i u pogledu karaktera posla koji se ne uklapa u šemu 40-satne radnu sedmicu.

Iako je uži opis društvenih problema kojima se autorica bavi, raznovrstan, moguće je prepoznati i izdvojiti dvije ključne teme. Prva posebna tema su tekstovi posvećeni osobama koje su obilježile i obilježili aktivizam u Bosni i Hercegovini. Tako možemo čitati tekstove o Elvedini Dini Alić, Mersihi Skejić i Indiri Bajramović koje u svojim malim lokalnim zajednicama prave velike društvene promjene adresirajući posebno pitanja višestruko marginaliziranih grupa žena.

Posebno emotivan je tekst posvećen Goranu Bubu iz kojeg se da naslutiti i drugo osobito važno područje autoricinog aktivističkog rada, ali posljedično važna tema njenih tekstova. Naime, tema koja se najčešće provlači kroz radove je tema ženskog mirovnog aktivizma i različitim inicijativama u kojima je autorica aktivno sudjelovala. U tom kontekstu, osobito se izdvaja tekst (Ne)cjelovite slike ženske priče rata u kojem čitamo i bilješku o inicijativi o obilježavanju 8. decembra kao „Dana sjećanja na žene stradale u ratu”. Inicijativa pokrenuta 2013. godine o kojoj piše autorica, i danas (2023. godine) čeka na odgovor nadležnih institucija, ali u neformalnoj sferi civilnog društva i danas je povod da se priča 'ženskim glasom'.

Iako je moguće izdvojiti neke specifične teme tekstova, istovremeno je nužno uočiti i intersekcionalni pristup svojstven feminističkom radu i 'brigovanje' za one grupe koje se nalaze u lošijem položaju. Ovakav pristup ilustrira tekst Šalter dostojanstvenog pristupa koji je nagrađen u okviru takmičenja za najbolji rad „Naši glasovi kroz pisanu riječ” koje je provela organizacija People in Need u saradnji sa fakultetima Univerziteta u Sarajevu i Univerziteta u Banja Luci. Ovo je samo jedan od tekstova koji je nastao povodom različitih nagradnih konkursa, a neki od njih su osvojili prva mjesta. Na primjer, i za tekst Ko u BiH dobija najveće komade pogače? autorica je osvojila prvo mjesto u sklopu poziva „Glas organizacija”.

Ova knjiga ispunjava svoju primarnu zadaću – da se od zaborava sačuvaju tekstovi o ženskom aktivizmu u Bosni i Hercegovinu. Pored toga, smatram da njihovo objavljivanje na jednom mjestu nudi specifičan retrospektivni pogled i pruža jedinstven uvid o ženski aktivizam u Bosni i Hercegovini. Na osnovu izloženog predlažem da se knjiga Vildane Džekman pod nazivom ZBIRKA TEKSTOVA PUTOVANJE KROZ AKTIVIZAM objavi, a kako bi tekstovi bili dostupni za čitanje na jednom mjestu.

Prof. Dr Amila Ždralović

RECENZIJA ZA PUBLIKACIJU “ZBIRKA TEKSTOVA – PUTOVANJE KROZ AKTIVIZAM”

Društveni aktivizam, taj zahtjevni, višeslojni fenomen autorica Vildana Džekman s pravom doživljava kao putovanje – i lično i profesionalno. To putovanje kroz identitetsku samopercepciju i nadgradnju vlastite svijesti na ličnom, individualnom nivou, prožima se u tekstovima predloženim u prvom dijelu zbirke altruistički toplo, ljudski i kroz ono što se nameće kao šira društvena nepravda prema osobama koje se ne uklapaju u nametljivu, rigidnu i, često, retrogradnu društvenu normu.

Nije li upravo putovanje kada, u suprotnosti sa osjećajem bespomoćnosti pojedinca da povede promjenu, ponese ta energija bez eksplicitne systemske moći nabijena željom za društvenom pravičnošću? Onda kada se snaga crpi iz energije zajedništva generisanog oko osjećaja zasićenosti nepravdom? I to pravičnijom promjenom bilo da se radi o odnosu prema ženama koje zbog stalno moraju da se bore za dio moći u društvu i/ili osnovne specifično ženske zdravstvene usluge, marginalizovanoj i potcijenjenoj romskoj populaciji, kvalitetu života osoba sa tjelesnim ograničenjima, LGBTI+ osobama, ali i pravnoj i suštinskoj poziciji organizacija civilnog društva koje su glavno utočište aktivista i aktivistkinja u bh. društvu.

Drugi dio zbirke, koji se odnosi na stručni, pravni angažman koji je prvenstveno posvećen podršci novinarima svjedoči o angažmanu Vildane Džekman na slučajevima koji su zahtijevali efikasno esnafsko djelovanje potpomognuto stručnim, pravničkim znanjem. Također, tekstovi u ovom dijelu zbirke govore konstruktivnim jezikom preventivne diplomatije o ženama u poslijeratnom periodu u Bosni i Hercegovini, demokratizaciji, međunarodnim obavezama BiH, te nasušnoj potrebi koja je dovela do organizovanja žena u ovoj zemlji.

I time se vraćamo na početak. Na potrebu za kvalitetnim društvenim aktivizmom koji se živi i kojim se putuje često bez komfora, voznog reda i s minimalnim resursima. Autorka Džekman vlastitoj borbi protiv tišine i zaborava koje podilaze društvenim nepravdama pridružuje i ovu zbirku svojih aktivističkih tekstova. Kao pesnicu koja što duže nastoji ostati podignuta.

dr.sc. Lejla Ramić-Mesihović
Sarajevo, 1. oktobar 2023.

Umjesto predgovora, kratki rezime o nastanku zbirke ...

Ove tekstove koje se nalaze na stranicama ispred Vas odlučila sam sačuvati od zaborava. Svaki tekst nastao je inspiracijom aktivističkog djelovanja aktivistkinja i aktivista, organizacija civilnog društva u različitim spektrima.

Pred vama je zbirka od 17 autorskih tekstova kojima sam utkala životnost, poletnost, pravac s ciljem da motiviram aktivistkinje/e u trenucima besmisla borbe za slobodu. Neke tekstove sam pisala na inicijativu nekih divnih osoba, organizacija, a neki su nastali kroz moje lične aspiracije. Svaki je napisan uz duboko proživljavanje svake stranice. Posebno su mi važni tekstovi ženskih aktivističkih doprinosa bh. društvu.

Ti tekstovi su plod intervjua s hrabrim ženama današnjice koje su mi toliko toga rekle, a koje stranice nisu nikada zabilježile. Ipak, ono što sam mogla utkala sam u listove ispred vas s željom da osjetite dijeliće njihovog aktivističkog žara i svakodnevnog putovanja.

Riječi koje pročitate ovdje namjenjene su Vama, koje/i ste se usudile/i da aktivizmom pomjerate brda i planine, da stremite ka "višem i većem". Vama koji vjerujete u promjene kroz aktivizam. Osobe koje boje stranice ove kratke zbirke su svjedokinje i svjedoci toga.

Beskrajno se zahvaljujem svim osobama koje su dijelile svoje priče s mnom i pomogle u nastanku ove zbirke. A do neke nove priče, uživajte u čitanju...

autorica: Vildana Džekman, magistrica prava
Sarajevo, 19. Maj 2023.

O tebi, vama i nama, koja(e) smo vječita inspiracija

Ulazak u ženski pokret desi se tek tako. Jednostavno se nađeš tu, prepušten toj ženskoj energiji inspiracije za promjenama. Tako sam se i ja našla u tom ženskom, feminističkom i aktivističkom okruženju, nimalo slučajno, nego iz puke znatiželje koja je postepeno prerasla u strast. Bio je tu vrtlog ženske i feminističke literature, kao i moćnih ženskih glasova koji tvore novu h(i)storijsku dekadu. U svemu tome, malo se moglo pročitati o nama/njima aktivistkinjama i feministkinjama. Poslije sam saznala da žene skromno izbjegavaju pisati o sebi i svemu onome što pokreću. Tako sam nerijetko na konferencijskim pauzama za kafu ili tokom dugih vožnji, odslušala cijele monologe o '90-tim godinama i ženskom mirovnom pokretu. Takvo nešto ni mastilo niti tastatura nije još zabilježila.

Aktivistkinja si bezvremenski. Nema radnog vremena, plaćenog prekovremenog rada, a na godišnjem si „tu“ jer eto „treba skočiti“. Zato sam odlučila da napišem par redaka o nama, ženama koje mijenjaju društvenu stvarnost, a to nerijetko ističemo u prvi plan. O nama, koje nosimo udobne cipele, pišemo na hiljade projekata i svakodnevno živimo nesiguran život s vjerom da će jednog dana jednoj ženi biti bolje.

Ideja da se rodi jedna knjiga o ženama koje razbijaju „okove patrijarhalnih matrica“ ostala je poput neartikuliranog slogana. Odgovarale su mi često: „Nemamo mi vremena za to...evo sad će8. Mart Međunarodni dan žena... 16 Dana aktivizma, Mjesec ženskog Romskog aktivizma itd.“ Često sam se pitala, posmatrajući dinamične borbe i kretanja odakle ćemo čitati o tom aktivističkom žaru, da li će sve to sadašnjost zacementirati.

Zato sam odlučila da ovaj tekst obuhvati neke ženske i feminističke grupe, kao mali doprinos njihovoj vidljivosti. Isuviše bi bilo opasno navesti svaku od njih s strepnjom da se jedna od njih ne zaboravi, s druge strane, limitiranost ovog teksta fondom riječi sprječava me da krenem s popisom. Zato ću se usko orijentirati na spomen samo nekih od mreža/inicijativa koje svakodnevno rade velike stvari za proboj rodne tematike u jezički i društveni habitus.

Značajno je istaknuti Žensku mrežu BiH kojom koordinira Fondacije CURE, a koja od 2009. godine okuplja brojne organizacije i pojedinke iz cijele BiH. Da Ustav BiH nije sveto slovo dokaz je Inicijativa „Građanke za ustavne promjene“ koja gađa svakodnevno bh. društvo kritikom o nevidljivosti rodne dimenzije u samoj njegovoj sadržini. Sjećanje na mirovne doprinose žena bilježi i čuva od zaborava Inicijativa „Mir s ženskim licem“ a da je margina tu da se briše svjedoče Romkinje koje svakodnevno zajedno progovaraju kroz Žensku romsku mrežu „USPIJEH“ BiH. Možda će inspirativne ženske i feminističko –aktivističke priče, od kojih neke kreiraju upravo ove grupe/inicijative se prenositi usmenim predanjima.

Ipak, bojazan postoji, koliko će mlade generacije aktivistkinja i feministkinja imati sluha za to. Mi, slijedom naučene matrice pišemo, ne o sebi, nama, nego o njima, koje su obilježile historiju, lagano brišući sebe iz važnosti spomena. Meni su naše borbe prevažne, toliko važne da o njima treba pisati svaki sat jer bez njih ova kapitalistička struja obojena patrijarhatom bila bi još svirepije mjesto za život. Zato vjerujem da će ženski pokret ojačati svijest svake djevojčice da vlastita iskustva smatraju važnim za podijeliti.

Istinski želim rađanje novih ženskih, feminističko aktivističkih priča koji će biti putokazi novim mladim generacijama aktivistkinja i feministkinja. One trebaju nas, kao skretnicu za sopstveni mehanizam borbe. Našu snagu kojom vrištimo, naša tijela s kojima se borimo, našu volju kojom uranjamo i razbijamo mačo patrijarhalni modus. Nije hvalisanje pisati o svojim ili dostignućima svojih prijateljica, naprotiv, to je pobjeda mizoginije i patrijarhata. Patrijarhat jača nevidljivost žena u jeziku i svim društvenim epohama, najbrži način ka tome jeste upravo brisanje priča o ženskim glasovima. Puno toga, aktivistkinje, ženskog i feminističkog pokreta imaju za reći. Osvajanje prostora za žene jedan je od najvećih izazova na prostoru Zapadnog Balkana. O tome treba vrištati, a onda pisati, jer ko će o nama govoriti ako ne mi same o sebi.

I na koncu pri kraju ovog teksta, ostajem samouvjerena da će doprinosi feministkinja i aktivistkinja kroz ženski pokret ostati zabilježeni jer samo to može biti oštrica otpora ugnjetavanja ženskog rasta. Naša snaga jesu svi pravci našeg djelovanja, a poput hobotnice čuvamo inspiracije vlastitih borbi u svim našim krakovima. Pustimo da svaki krak, zabilježi bar jednu žensko feminističko-aktivističku priču, jer na taj način dajemo još jednu injekciju motivacije novoj ženskoj dimenziji moći i opstanka.

Autorica: Vildana Džekman, magistrica prava

Tekst je nastao kroz nagradni konkurs **“Mjesec ženske historije – DA SE ONE ČUJU”** a financiran je od strane **Civil Rights Defenders**.

Objavljen na zamisli.ba , 06. April 2022.

“Mala zemlja, velikih ljudi”

U društvenom diskursu različiti su postulati pristupu poimanja riječi “tolerancija”. Neki smatraju da je društvo tolerantnih vrijednosti, spremno za demokratski rast i razvoj, dok drugi smatraju da iskonsko prihvatanje drugog i drugačijeg je postulat demokratičnosti i slobode. Utiskujem ove riječi i ne mogu za kratko, da se ne odmaknem od bosanskohercegovačke zbilje i prisjetim se moje prve povorke ponosa u Sloveniji, 2014. godine.

Znali smo da će da bude mirno, na nivou evropskih standarda kakvim se Slovenija uvijek dičila, a Bosna i Hercegovina tada bila daleko i od poimanja bilo kakvog LGBT* eventa. Tada, na toj povorci ponosa u Sloveniji, shvatila sam da ne želim za bh. društvenu zbilju “samo puku” premisu naizgled tolerantnog društva, nego iskonskog prihvatanja onog do sebe, drugačijeg, ali ti dragog. Uprkos dostojanstvenoj i mirnoj povorci ponosa u Sloveniji, s jednim, po našem mišljenju zalutalim policajcem, sve je izgledalo idlično. Kratko mi je pažnju privukla okolica u odnosu na nas koji smo veselo šetali slovenačkim ulicama. Na autobuskom stajalištu, stajali su ljudi koji su nas posmatrali s nelagodom i gađenjem. U čošku ulice, stajala je jedna žena koja je pljunula ispred mojih nogu i okrenula se na drugu stranu. Pljuvačka na cesti, zamrznula mi je tijelo.

“Toleriram, ali vas ne prihvatom”, to nam je poručila dok je izbacivala sluz iz usta. Sve skupa me zaboljelo. Bilo bi mi lakše da me ošamarila tu na ulici, za koju smo na trenutak pomislili da smo je osvojili i to bar na jedan dan. Dugo vremena nakon toga, desila se i prva bosanskohercegovačka povorka ponosa u Sarajevu i to 2019. godine pod sloganom “Ima izaći”.

Za razliku od slovenačke, bh.povorka je bila okupirana policijom s svih strana tokom šetnje sarajevskim ulicama. Osjećala sam se u kalupu, ali unutar sebe slobodno i sretno. S prozora ljudi su slali poljupce i mahali bez prestanka. Plakala sam i vrištala od sreće i ponosa. Zaboravila sam na grupu kontra protesta koji su se paralelno odvijali usljed adrenalinske pulsirajuće podrške koja je titrala. Pljuvačka na cesti, tog dana u Sloveniji, naučila me da prividnatolerancija nije dovoljna bez istinskog prihvatanja drugog i drugačijeg. Važno je da prigrlimo različitost, kao set boja koji rasprišimo u sebi i obojimo svoju unutrašnjost.

“Mi smo mala zemlja, znaš Vildana...”, rekao mi jedan prijatelj koji živi vani, klimnula sam mu glavom i rekla “znam, jesi li vidio da u tako malom, živi tako mnoštvo različitih identiteta koji čine jednu kompaktnu cjelinu, da li si?”.

To je Bosna i Hercegovina, ona s razlogom ima i veznik “i” da spaja, povezuje, ujedinjuje. Zatrovanost koja se podiže kao jedna tenzija za “vratom” u političkom i javnom diskursu, nisu omeli onu našu “ajd srediti ćemo”, “popij kafu, ja častim”...Duša, velika, ne sitna. Nešto što se nigdje ne može kupiti, kao u ovoj “maloj zemlji”.

Čovjek. Pojava koja je u Bosni i Hercegovini koju su prekrjali kako je kome odgovaralo, zadržala čovjeka ne kao floskulu, nego kao najveću dragocjenost.

Ako nekada odem, nedostajati će mi “veliko u malom” kakva je Bosna i Hercegovina, gdje se mnogo ljutimo, ali poštujemo ljudsko dostojanstvo.

Zato je nosim u svom srcu, zbog ljudi koji malo je reći toleriraju onog do sebe, nego su tu da “popiju jednu od tri -kafe, kahve, kave”, jer su sve tri jednako ukusne kada ih piješ s “rajom”. Raje nema nigdje kao u ovoj “maloj” zemlji velikih i različitih ljudi. Spoznaja da smo svi mi jedno i da onaj do tebe, ima mnogo lijepog za upoznavanje i diskusiju, više je od puke fraze “tolerancija”. To je pored tolerancije i prihvatanje različitosti i spremnost za aktivističku promjenu, sebe, sistema koji nas spočitava, negoduje i omalovažava. Zagrliti onog do sebe i pitati “kako si drugarice/druže?” jedna je od vrijednosti koju će bh. društvo, vjerujem sačuvati. Svakodnevni ljudski prkos, sistemu patrijarhata, mizoginije, nacionalističke, fašističke retorike kojom se boji bh. stvarnost u ovako maloj zemlji, čini da ljudi znaju šta znači “pljuniti čovjeka” i ubiti u sekundi njegovu postojanost. Stoga, ovdje se živi, odvažno ali i “čovječno” i prekraja ljudski život s poštovanjem. Mala zemlja, velikih ljudi kojima je tolerancija davno prevaziđena, višim oblikom prihvatanja i poštovanja onog do sebe, apsolutno drugačijeg, a opet istovjetnog.

Autorica: Vildana Džekman, magistrica prava

Tekst je nastao kroz nagradni konkurs **“Da li je bosanskohercegovačko društvo tolerantno?”, a finansiran je od strane Civil Rights defenders.**

Tekst je objavljen na Zamisli.ba , 10. Novembar 2021.

GLAS OCD: Ko u Bosni i Hercegovini dobija najveće komade pogače?

Finansiranje organizacija civilnog društva od strane vlasti je nešto poput dobro ispričanog vica kada se sastanu predstavnici/e organizacija civilnog društva. Ono što se kroz cijeli taj vic, nameće kao problem jeste što mi često unutar ženskih organizacija se pitamo koje su organizacije koje su dobile sredstva od strane države?

Nerijetko se dešava da više od pola tih organizacija ne poznajemo između sebe. A tema koju propitujemo jeste da li su sportski savezi i vjerske zajednice organizacije civilnog društva jer upravo oni dobiju najveći komad „pogače“ iz državnog budžeta?

Ovdje bih govorila o sužavanju prostora za djelovanja organizacija civilnog društva. Možda predstavnicima/ama vlasti koji dodjeljuju sredstva nije u interesu da otvore neka pitanja koja vrlo često organizacije civilnog društva među prvima propituju.

Prema analizi Centra za promociju civilnog društva koja je urađena 2014. godine utvrđeno je da Ukupno 99,9% javnih institucija u svojim budžetima imaju planiranu ukupnu raspodjelu sredstava po kategorijama u fazi samog planiranja ukupnog budžeta izdvajanja. Od ukupno dodijeljenih sredstava nevladinom sektoru u 2012. godini, 38,9% je dodijeljeno sportskim organizacijama; 15,2% boračko-invalidskim udruženjima i srodnim organizacijama; 11,5% UG/NVO-ima koje se fokusiraju na pružanje socijalnih usluga/socijalne zaštite građana i 34,4% ostalim tipovima UG/ NVO-a.

Dokument okvirnog budžeta institucija Bosne i Hercegovine za period od 2015. do 2017. godine, kojim je za svaku godinu predviđen okvir od 950.000.000 KM, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH u iznosu od samo 5.440.000 KM za period od 2014. do 2017. godine dodijelio je sredstva za:

Grantove crveni krst (150.000 KM),
Grantovi podrške, općinama, NVO i udruženjima za implementaciju strategije migracije i azila (125.000 KM);
Grantove NVO – zaštita žrtava (60.000 KM),
Grantove romskim NVO (50.000 KM),
Grant podrške za potrebe rada Međureligijskog vijeća (100.000 KM),
Finansiranje djelatnosti Jevrejske zajednice –Dani sjećanja na Holokaust (15.000 KM),
Dekada Roma i Akcioni plan za stanovanje, zapošljavanje i zdravstvenu zaštitu (2.750.000 KM),
Podrška organizacijama osobe sa invaliditetom (30.000 KM),
„Financiranje prava iz Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma“ 2.000.000 KM,
Dekada inkluzije Roma u iznosu od 60.000 KM i
Grant za pomoć NVO i udruženjima izbjeglih i raseljenih lica u iznosu 100.000 KM.
Iz navedenog se može zaista zaključiti o kojim minimalnim sredstvima se radi kada govorimo o podršci organizacijama civilnog društva i koje su to teme koje su podržane. Uprkos nevidljivosti problematike žena i marginalizovanih grupa, sektora obrazovanja, kulture, ekologije i dr.važnih tema organizacije civilnog društva prave pomake i rade aktivno osobito u radu s zajednicom.

Istraživanje je pokazalo, kao iskustvo svih nas koji/e radimo unutar organizacija civilnog društva da su dodijeljena sredstva poprilično minimalna, kratkoročnog karaktera i većinom usmjerena na aspekte sportskih manifestacija i boračko-invalidskih aktivnosti. Organizacije civilnog društva koje rade na temama koje su od interesa za ljudska prava, ženska prava, prava marginalizovanih grupa, ekologije i dr. većinom, ne dobijaju sredstva ili su toliko minimalna da organizacije jedva mogu pokriti operativne troškove.

Ipak, da organizacije civilnog društva ima nemjerljiv značaj osobito za žene unutar lokalne zajednice, pokazuje i istraživanje Fondacije CURE „Žene koje inspirišu...“3 iz 2017. godine , gdje je od 317 u pet mapiranih područja 41% žena navele da su članice istih, kao i da članstvo ima pozitivan uticaj na njih.

Najveći značaj i pozitivan uticaj na opći kvalitet života žena imaju udruženja žena, udruženja za kulturu i slobodno vrijeme i sportska udruženja, te za njih žene u 100% slučajeva navode da imaju pozitivan uticaj i to zbog različitih faktora. Kao primjer pozitivnog uticaja žene navode da im angažman u organizacijama civilnog društva omogućava korisna i produktivna druženja unutar organizacija, sklapanja poznanstava, razmjenu ideja, zatim samu mogućnost uključenosti i angažovanja u zajednici, sticanje novih iskustava, briga o sebi i svome tijelu, povećanje samopouzdanja i znanja i slično.

Moj zadatak i moja misija kao aktivistkinje, predstavnice ženske organizacije jeste da nastavim da propitujem, osnažujem sebe i druge žene da radimo na pritiscima državne vlasti i zahtijevamo transparentnu i pravičnu raspodjelu državnih sredstava.

Da bismo otvarale prostor za jako djelovanje organizacija civilnog društva i prevenirale dalje „sužavanje prostora“ djelovanja, važno je da svaka od nas podigne glas putem kojeg evaluira utrošak državnih sredstava, gdje oni idu, kome, kako, na koji način se ta „pogača“ dijeli?!

Neka ovaj tekst bude mali okidač da dok god postojimo, aktivistkinje će prozivati svakog onoga ko u ovom bh. društvu nepravilno uzima cijeli komad „pogače“ samo za sebe. Nije fer, nije pravedno, nije aktivistički, tu smo da vas na to upozoravamo dok god djelujemo.

“CPCD predstavlja članak koji je osvojio 1. mjesto u sklopu poziva “Glas organizacija”. Ovaj članak je objavljen u sklopu poziva “**Glas organizacija**”, **te ne nužno ne odražava stavove CPCD-a, već autora članka.**”

Tekst je objavljen na [Mreža za izgradnju mira](#), 10. Jula 2018.

"TIŠINA ZABORAVA..."

Autobusko stajalište. Pored mene stoje tri žene i tužno komentarišu. Ulicu prelazi djevojka spuštenog pogleda. Jedna od ove tri prokomentariša glasno, „**Jadna, majku joj je granata ubila, eno baš pored one rampe.**“ Druga je prekida „**Šuti, eto je, nemoj o tome pričati.**“ Stojim i pratim djevojku oborena pogleda. Breme tereta se osjeća po pokretima njezinih ramena. **Pitam se je li mnogo ličila na majku?! Zašto da ne pričamo o njoj?**

Je li to tek tako, metak, zvuk, pad, smrt.

Tišina. Ne pričamo. Ne pamtimo. Zaboravljamo...

Tišine u kojima su žene zakopane, ponovo su odlučile prodrmati žene aktivistkinje. Sve to samo s jednim ciljem, a to je da se spriječi val zaborava. Pokušavam u toj tišini da dokučim **kako su tom zaboravu gotovo uvijek izložene žene?** Ipak, žene koje su izgubile život ili bile pogođene ratnim sukobima 90. godina u Bosni i Hercegovini su prosto istisnute iz svakodnevnice. Identično istisnute poput paste za zube, koju onako istisnutu bacimo u kantu za otpatke.

Jedno tijelo koje više nije tu. O tome se više ne govori, o tome se šuti. A ja, sjedeći u krugu mirovnih aktivistkinja u glavi stvaram slike kako je svaka od njih izgledala, šta je voljela da nosi, koja joj je omiljena boja... **Koja je tvoja priča zaboravljena ženo?** Da li si 90. godina stradala od metka, bola ili ti je srce puklo od tuge sukoba pod koji si dovedena, tek tako pred savršen čin. Raspala se Jugoslavija, jedno drugarstvo. „**Ajmo nešto da učinimo zajedno...**“, progovara jedna. „**Nije fer da se sve te žene zaborave, tek tako.**“, kaže druga. Neke od njih klimaju glavom. Otvara se priča, došaptavanje, komentari i planovi. U krugu u kojem uvijek sjede žene aktivistkinje jer je cilj da se vidimo, bitno je da sagledamo emocije koje nas obuzimaju dok razgovaramo.

Tu u tom krugu, žene okupljene oko jedne ideje, članice **Inicijative „Mir s ženskim licem“**, ustanovljavaju **Dan sjećanja na žene stradale u ratu**. Nema pogovora, nema diskusije jer se o tome ne diskutuje. **Svaka priča je jednako važna i biramo neutralan datum 8. decembar**. Datum koji ne ocrta stradanje niti jednog naroda, kada se ne slavi niti jedan od praznika. Ali ipak je bitan taj 8. decembar jer je u sklopu **16 dana aktivizma – Globalne kampanje protiv rodno zasnovanog nasilja**. Zar ta tišina u koju su gurnuli sve ubijene žene nije nasilje? Jeste. I ubijeđena sam da tortura tek počinje. Znam da ćemo mi mirovne aktivistkinje koje trenutno sjede u sigurnom krugu biti izložene institucionalnom nasilju jer diramo tu tišinu u koju su bacili naše drugarice, sestre, majke, žene.

Čini mi se da smo spremne na to. Važno nam je da taj dan 8.12. - Dan sjećanja na žene stradale u ratu, uđe u kalendar državnih praznika. To je priča koja počinje da se priča. Prvo nasilje, prvi udarac od Komisije za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. **Odbijeno, bez obrazloženja**. Uprkos tom rezu, aktivistkinje na prostoru Bosne i Hercegovine organizuju ulične akcije kojim ukazuju na važnost da se 8. decembar institucionalizira kako bi se očuvalo sjećanje na žene koje su stradale u ratu. Time progovaramo da vlasti ne žele pamtiti žene koje su institucionalno ubijene.

Zašto smo zaboravile žene koje nisu danas tu s nama? Ubijene i dodatno ih ubijamo tišinom u koju ih guramo.

Svaki 8.12. se smrznemo pod decembarskim hladnim danom. **Hladna je ta priča koja nije ispričana**. Nikada nećemo saznati te priče, ali je važno da zapamtimo da je rat '90.godina u BiH ubio neke žene i bitno je da u jednom danu se toga sjetimo.

Dok pišem ovaj tekst pripremamo se za ponovni izlazak na ulicu. **Ovo će biti četvrta godina obilježavanja 8.12. – Dana sjećanja na žene stradale u ratu i to bez institucionalne podrške**, a tražimo je stalno i tražiti ćemo je i dalje. Pišem ovaj tekst jer želim da vjerujem da će on da pokrene i razbije tišinu, da ispriča neke nove priče koje čuvaju sve žene od zaborava. A ovaj 8.12. koji će žene diljem Bosne i Hercegovine da obilježavaju su upravo očuvanje sjećanja na sve naše drugarice čije priče nismo čule, ali želimo njih da sačuvamo od zaborava fenomenalne kakve su i bile.

Autorica: Vildana Džekman

Tekst nastao u saradnji s Fondacijom „Lara“ Bijeljina, 02. Decembar 2017.

Za mene je ona vjera u izgradnju jednog društvenog svijetla slobode u svakom smislu. Ponekad mi kažu da sam "utopistkinja" s vjerom u apsolutnu slobodu.. Možda i jesam, ali ja vjerujem da momenat kada za ruku uhvatimo svaku osobu koja ima drugačiji identitet od našeg, od onog kojeg ne možemo nikako da sažvaćemo ujedno je okidač promjena u sebi, okidač oslobađanja.

I moj okidač se desio jutros na putu za posao. U punom busu, gdje možete na licima putnika/ca pročitati gorčinu "divljeg kapitalizma" i besciljnog života, ušla je jedna Romkinja s djevojčicom koju je držala za ruku. Posmatrala je lica ljudi kojim je bila okružena i tražila slobodno mjesto. Pogledala me s strahom, onim kakav osjećaju kontinuirano odbačeni ljudi i pitala da li djevojčica može da sjedne. Oslobodila sam prolaz i pitala da li želi i ona da sjedne na moje mjesto, zahvalila se i rekla da ne želi. Djevojčica je sjedila do mene i svi pogledi su bili prema njoj. Pogledi mržnje, jer njezina koža je imala drugačiju boju i taj identitet nije mogla saprati. Djevojčica me gledala i smiješila se i ja sam se nasmiješila jer to je prvo nasmijano lice koje sam to jutro vidjela u ovoj besciljnoj trci.

Na izlazu, zadnji smješak i mahanje... Pogledi prezira su kasnije se prenijeli na mene. Izbjegavajući poglede jer vjerujem u prenos energija, otvorila sam portal na mobitelu i pročitala vijest dana "Rasizam je iskorijenjen u Evropi..".

Autorica: Vildana Džekman, aktivistkinja, feministkinja, mirovnjakinja

Tekst je preuzet sa **PRO- Budućnost i nagrađeni je tekst u okviru navedenog projekta, 22. Juli 2017.**

[1] Žene, aktivistkinje, mir – „Nisam publika onima koji narušavaju mir“ http://www.fondacijacure.org/index.php?do=article&article_id=933

[2] Mir s ženskim licem „Rat nije jednorodan“ <http://www.fondacijalara.com/images/docs/RatNijeJednorodan.pdf>

[3] Mir s ženskim licem – <http://www.fondacijalara.com/images/docs/MirSaZenskimLicem.pdf> , str. 90

"(NE)CJELOVITE SLIKE ŽENSKE PRIČE RATA"

Povodom kampanje protiv nasilja nad ženama pitale smo aktivistkinju iz Sarajeva, Vildanu Džekman, da nam prenese svoje motive i ciljeve borbe i posvećenosti.

Imala sam pet godina kada je rat počeo. Slika se sjećam, jasne su ali isprekidane. Ni danas, dvadeset dvije godine nakon okončanja rata u Bosni i Hercegovini ne mogu da ih spojim u jednu cjelinu. Sjećam se da sam pred sam rat trebala da idem u školu plivanja, mama me odvela u Robnu kuću „Sarajka“ da mi kupi kupaći kostim. Tada sam prvi put na ulicama Sarajeva vidjela mnoštvo „iksova“ za koji sam kasnije saznala da su to bile tzv. „barikade“.

Proći će mnogo godina od maminog i mog puta kupovine kupaćeg kostima do mojih prvih plivačkih zahvata. U stanju mira, ako se to može danas tako nazvati, naučila sam plivati tek u 27 godini života. To je jedina slika rata koju sam učinila cjelovitom.

Sve druge priče i slike odlučila sam vremenom pokušati spajati. Kada sam se slučajno zatekla u aktivizmu, prvi poziv na koji sam se samoincijativno prijavila ticao se izgradnje mira. Bilo mi je važno da ono što su godinama gušili u meni, da nekako izađe van. Priče rata, više nikom nisu bile važne jer je bilo bitno da „gledamo ka van“, govorilo se „šuti, živo se, idemo naprijed“. A ja sam nekako uvijek vjerovala da unutrašnjost treba oporavak od šoka, traume i svega ružnog što je rat posijao, da oživi jer radost nije bila potpuna zbog grča u kojem je tijelo zarobljeno. Moj mirovni aktivistički početak započinje u ženskim krugovima. Sjedimo napete, sve različitih identiteta, ja, Mara, Lana, Lejla, Gordana...Imena nam pripisuju identitete, tako je bilo bar u ratu, onom kojeg pamtim kroz dijelić jedne slike. Započinju priče, slušam i čekam svoj red. Bila sam dijete, moja majka žena u najboljim godinama u kojim je naučila sve što danas nazivaju „muškim poslovima“. Tada nije bilo toga, radiš sve ako želiš da preživiš. Čak je važno koliko si dovitljiva jer su veće šanse da preživiš. Pratim, ne govorim, glas je pričepila neka debela knedla zaglavljena u sredini grla.

Boli me što tih priča nema nigdje, osim u ovom krugu u kojem ih s težinom dijelimo. Zašto ih ne bilježe knjige, brošure, spomenici, ploče, mostovi? Zar nikom osim nas samih, nije stalo, da znaju koliko su sve ove žene koje su prošle kroz rat fenomenalne borkinje, heroine? Najradije bih ih sve zagrlila, sebe takođe, zbog djetinjstva koje je mi je osiromašeno za cijelu jednu nepovratnu epohu. Vrištala bih, vrištala bih sve te ispričane priče na sav glas, toliko jako da nikada ne nestanu...

Tu, u tom krugu, nama postaje važno i odlučujemo da radimo na očuvanju ženske mirovne istorije i ženskog ratnog iskustva, kao i nemjerljivog doprinosa žena na polju uspostavljanja mira. Godine 2013. osnivamo Inicijativu „Mir s ženskim licem“ koja okuplja predstavnice ženskih organizacija iz dvanaest BH gradova. Tako započinje naša borba, jedna priča koju pokušavam pretočiti ovdje.

Krećemo s jednom idejom, koja ima nemjerljiv značaj. Predajemo 2013. godine, inicijativu za obilježavanje 8. Decembra kao „Dana sjećanja na žene stradale u ratu“ koja treba da bude sadržana u zvaničnom državnom kalendaru. Pronalazimo neutralan datum, koji ne bira „strane“, posvećujemo ga svim ženama jer je svaka od njih važna, priča svake od njih je značajna. Ne može se to vagati i ne treba! Zbog tog generalnog „snopa“ kojim smo ogrnuli inicijativu duboko vjerujemo da će ona biti prihvaćena i da će ući u zvanični kalendar kao značajan datum vrijedan pamćenja.

Naravno, prvi zahtjev, prva odbijenica bez obrazloženja kao brzi rez koji po pravilu boli manje. Nas je zabolilo jako jer su nas po ko zna koji put učinili nevidljivima. Institucije vlasti ne smatraju da vrijedi pamtiti žene, niti smatraju da su one vrijedne očuvanja istorije. Sve knjige koje stvaramo, vagamo svaku riječ, utiskujemo je u sve stranice, sve su to riječi razbijene knedle koju ne razumiju oni/e koji/e donose najvažnije odluke. Pišemo opet, šaljem knjige koje je Inicijativa „Mir s ženskim licem“ stvorila o ženama i djevojčicama stradalim u ratu pod nazivom „Rat nije jednorodan“[1], tu je i knjiga o nama aktivistkinjama i ženama mirovnjakinjama pod nazivom „Mir s ženskim licem“[2]. Ne odustajemo jer ne smijemo! Najradije bih i ja sve tekstove koje sam napisala im bacila u lice, ali se bojim da ne bi razumjeli/e, ništa ne bi razumjeli/e...

I dok čekamo da razumiju, mi i dalje vjerujući u žensku snagu, doprinose koje žene svakodnevno daju, mi ćemo opet izaći 8. decembra na ulice BH gradova da obilježimo „Dan sjećanja na žene stradale u ratu“. To je naš dan, uspostavljen, obilježen, mi ne dopuštamo da se on zaboravi. Mi rušimo institucionalne „barikade“ i vrednujemo naše drugarice, prijateljice, mirovnjakinje, aktivistkinje...žene...Slavimo njihov rad, slavimo istoriju koju su kreirale i njegujemo sjećanje na njih koje imaju nemjerljivu snagu.

Sve dok ima nas koji slavimo, pamtimo, pišemo, vrištimo, zahtjevamo, protestiramo svojim tijelima, sve dok ne dopuštamo sistemu da nas uguši, mi radimo na bitistovanju ženske istorije i razmjeni ženskog mirovnog iskustva. Vjerujem u sve djevojčice ovog svijeta da imaju mogućnost da sačuvaju cjelovite slike i slobodu da žive svoje djetinjstvo bez straha. I na koncu, mali koraci čine vidljivim i prepoznatljivim svega što se žene boje u BH stvarnosti, a svako od nas može da da svoj ogroman doprinos na tom putu i želim da vjerujem da je i ovaj tekst jedan mali djelić toga.

Tekst je preuzet sa portala [**Dealing With the Past**](#), uz odobrenje uredništva,

Tekst objavljen na [Milica Magazin](#), 29. Novembar 2017.

Kad razmišljaš o identitetima, a pišeš o mirovnom aktivizmu...

Predstavljati sebe i u masi svojih identiteta pridodati još jedan „mirovna aktivistkinja“ je težina sama po sebi. Nedavno dok sam razmišljala odakle da počnem s koje strane ugla jer znamo svi/e da je mirovna tematika vrlo široka čula sam jednu rečenicu od jedne svoje dobre prijateljice, mirovnjakinje da ove godine ide na Mirovni marš. U razgovoru sam je pitala da li će moći podnijeti put, rekla mi je „moram, tijelo mi traži“. Sve do tada nisam ni bila svjesna koliku snagu bilježi naše tijelo, dok nas nosi ka nekim talasima. Tako sam u spektru raznolikog aktivizma i odlučila 2012. godine da se počnem baviti mirovnim aktivizmom. Moje tijelo je i osjetilo šta to znači, dok sam u hotelu u Beogradu povraćala sve teorijske činjenice ratnih 90.godina provedenih u Sarajevu. Na školi Tranzicione pravde prvi dan su nam rekli „ko ne može neka izađe, ovdje ćemo da prezentujemo istinu...“. Dugo godina sam se pitala šta je ustvari ta istina, koliko nam je ona značajna da napravimo dalje mirovne korake ka onom drugom, „na drugoj strani“...

Kasnije sam se pitala sve više i više, gdje sam ja kao žena u cijeloj toj priči rata koji me ubio, a sad se trudimo da „živimo“. I sad, dok ovo pišem, razmišljam koliko dugo mi je trebalo da se odlučim da pišem o onome što mi je oduzeto i što me sad tišti, zabrinjava u cijeloj mirovnoj priči. Nekako sam željela da dotičem druge stvari, propitujem, ostavljajući unutrašnjost sebe, netaknutu. Lakše je.. Ipak, sve mirovne stvari su me oduvijek ispunjavale, osobito ženska perspektiva ratne prošlosti. Bilo mi je važno da kroz ženske priče ispunim prazninu ženskom snagom. Kad se osvrnem unazad sve publikacije[1] koje su nastale su meni nada da će inspirisati neke žene da lakše premoste prošlost. A s druge strane važno je da iza cijele priče sjećanje ostane utkano, kao dio neizbrisive ženske h(i)storije. Mirovni aktivizam ima razlika u odnosu na druge aspekte, jer ste uvijek fokusirani da gledate „prema van“ a jako malo ili gotovo nikako „prema unutra“. Sretna sam da 2014. godine su neke od nas dijelile svoje lične aktivističke i mirovne priče koje su zabilježene[2], kao i što sam i sama bila dio tog procesa. Bojim se da će mirovni aktivizam ostaviti neke procese u nama, a da mi nismo u samom mehanizmu i mašineriji ostavili novoj generaciji mirovnih aktivistkinja neka naša iskustva koja mogu ili da im budu putokaz ili nada u nešto bolje, drugačije i ljepše

Koliko je zaista teško pričati i pisati svoju ličnu ratnu priču, spoznala sam radeći s ženama. Mislila sam ranije da je samo meni teško pričati i još teže pisati o ratu koji mi je ukrao djetinjstvo, ali sam vidjela da je mnogim ženama rat puno toga oduzeo, najviše za čim žale je mladost. I sad, kad razmišljam koliko nas je sistem primorao da rat ostavimo daleko, daleko i okrenemo se stvarima prema naprijed, treba obnoviti uništene kuće, zgrade, parkove...

Koliko smo se u svemu tome oslobodile onim što je porušeno u nama, jesmo li imale dotaknuli taj potisnuti dio sebe? Plašimo li se da ga sada dotaknemo ili možda je pravo pitanje hoćemo li ikada to napraviti?

Možemo li pobjeći od sebe i onog što "nam tijelo traži", a ujedno se grči pod emocijom bola koji nikada nismo procesuirali. Mirovni desetodnevni trening u Ulcinju mi je to pomogao da shvatim, u momentima kada sam spakovala torbu i raspakovala više puta, čula sam "ovo moraš sama proći, imaš podršku, ali ovo sama moraš iznijeti." Sjediti u krugu ljudi koje je rat dotakao značilo je upiti svu tu bol i kao list koji treperi "čačkati" po sebi. Čačkati jer su tu ljudi koji žele čuti ono što su nam godinama pod komandnom zapovjedi zakopali. Jedno sam naučila, da je neopisivo pronaći meleme za te bolne ožiljke i konačno osjetiti sigurnost tišine.

Ipak, postoji nešto što bih ja ocijenila kao infekciju, a to je kada uplovite u mirovnu priču, utabavate put za sve dalje pravce.

I ova online Mala škola izgradnje mira je za mene bila jedno novo iskustvo, koje je bilo nadogradnja teorijskog aspekta na onaj praktični mirovni kontinuirani rad. A smatram tu teorijsku stranu izuzetno važnom za širenje nekih novih perspektiva i motivacijski faktor. Istražujući o mirovnom aktivizmu iz ženske perspektive[1], bila sam iznenađena vrlo širokom i raznolikim spektrom odgovora. To mi je pokazalo kolika količina straha još postoji i da žene, govore kada im date prostor i siguran „krug“. Ono što me motivisalo jeste da sam istražujući njihove motivacije spoznala da su za njih najveća inspiracija njihova djeca, porodica i mladi ljudi.

Sve do onog momenta kada možemo da pronađemo inspiraciju u bilo čemu što možemo podvesti pod pokretne „točkove“ ja vjerujem u takve ljude, korake koje će oni/e da prave ne svakog dana, nego svake sekunde.

Priče do kojih sam dolazila, neke sam skupila i zabilježila, neke su u meni pohranjene, čuvam ih kao što se čuva svaka lako lomljiva stvar. Sve te priče imaju pozitivnu poruku na kraju, sve žene koje su te priče podjelila s mnom su mi rekla „da se tako mora, jer moramo nastaviti dalje“. Pomoglo mi je da shvatim da inspiracija počiva u nama i da je svako/a od nas treba pronaći, ako želi da korača ovim utabanim mirovnim putem...

I ja pišem ovu svoju priču da izbacim iz sebe sve one momente kojeme tište i da još snažnije pravim mirovne korake, svake minute. Da pravim promjene i prigrlim sve moje identitete, kao dio mene i moje osobnosti. Na koncu svako od nas je odgovoran za sebe, pa možda je to prvi korak koji bi svako od nas trebao napraviti u ovoj mirovnoj misiji.

"Šalter dostojanstvenog pristupa"

Stojim u zagušljivoj općinskoj sali. Koleginica mi objašnjava da je došla da preda dokumenta za upis tek svježe stečene advokatske titule. Posmatram skupinu ljudi koja se usprkos broju na papiru stiska da što prije dođu do šalter pulta.

Na krajnjem šalteru zaljepljen papir na kojima piše "ŠALTER ZA INVALIDE". Stojim i zurim u tu mučnu poledinu natpisa koji je neko otipkao čisto da se zadovolje neke šture procedure.

Pitam se šta se desi s šalterskim službenikom ili službenicom koja je napisao/la ovaj naziv bez da se zapitao/la kako se osjeća osoba s invaliditetom kada joj otisneš epitet "invalid"?! Izvadim mobilni telefon da krišom slikam papir na kojoj je utkano sve poniženje ovog svijeta. Aktivistkinje žive svoj aktivizam čak i kada spavaju, to rijetko ko može da sažvače. Razmišljam kako će se osjećati moje prijateljice s invaliditetom kada vide taj sramotni papir. Pišem dopis općini da skine sramotni papir i upiše ispravan naziv osobe s invaliditetom. U zaglavlje navodim kako je država Bosna i Hercegovina obavezna da primjenjuje politički korektan govor prema ratificiranoj UN Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom od 2010. godine.

Odgovor je potvrđan, naziv je korigovan. Dišem i prisjećam se koliko osobe s invaliditetom trebaju da prođu poniženja da bi institucionalni mehanizmi ih prepoznali. Ispred mene scena prije nekoliko godina kada naša koleginica s invaliditetom nije mogla da priđe za govornicu Parlamentarne skupštine BiH. Ne, čekajte, možda je lakše da spomenem našu drugu prijateljicu koja nije mogla da uđe u toalet luksuznog hotela u Sarajevu uprkos skidanju vrata jer „eto, promaklo menadžmentu da misli i na invalidne osobe“.

Sad ovo pišem i pitam se koliko zaista ima nas koji se sjetimo kako osobe s invaliditetom svakodnevno žive? Da li ima nas koji pomislimo, kakav bi bio naš jedan dan da koristimo neko ortopedsko pomagalo ili smo u zanosu kapitalističkog vala da je to prosto nešto što nas ne dotiče. Nekoliko godine prije nego je nastao ovaj tekst, mama me odvela na pregled sluha. Dijagnosticirali su mi oštećen sluh, osobito dalekih tonova i preporuka da što prije počnem da nosim slušni aparatić.

Pitam se šta se desi s šalterskim službenikom ili službenicom koja je napisao/la ovaj naziv bez da se zapitao/la kako se osjeća osoba s invaliditetom kada joj otisneš epitet "invalid"?! Izvadim mobilni telefon da krišom slikam papir na kojoj je utkano sve poniženje ovog svijeta. Aktivistkinje žive svoj aktivizam čak i kada spavaju, to rijetko ko može da sažvače. Razmišljam kako će se osjećati moje prijateljice s invaliditetom kada vide taj sramotni papir. Pišem dopis općini da skine sramotni papir i upiše ispravan naziv osobe s invaliditetom. U zaglavlje navodim kako je država Bosna i Hercegovina obavezna da primjenjuje politički korektan govor prema ratificiranoj UN Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom od 2010. godine.

Odgovor je potvrđan, naziv je korigovan. Dišem i prisjećam se koliko osobe s invaliditetom trebaju da prođu poniženja da bi institucionalni mehanizmi ih prepoznali. Ispred mene scena prije nekoliko godina kada naša koleginica s invaliditetom nije mogla da priđe za govornicu Parlamentarne skupštine BiH. Ne, čekajte, možda je lakše da spomenem našu drugu prijateljicu koja nije mogla da uđe u toalet luksuznog hotela u Sarajevu uprkos skidanju vrata jer „eto, promaklo menadžmentu da misli i na invalidne osobe“.

Sad ovo pišem i pitam se koliko zaista ima nas koji se sjetimo kako osobe s invaliditetom svakodnevno žive? Da li ima nas koji pomislimo, kakav bi bio naš jedan dan da koristimo neko ortopedsko pomagalo ili smo u zanosu kapitalističkog vala da je to prosto nešto što nas ne dotiče. Nekoliko godine prije nego je nastao ovaj tekst, mama me odvela na pregled sluha. Dijagnosticirali su mi oštećen sluh, osobito dalekih tonova i preporuka da što prije počnem da nosim slušni aparatić.

Nisam ga kupila i nisam počela. Uprkos mom žaru i aktivizmu za koju moraš da imaš tonu hrabrosti, strah od stigme je jači. Život s stigmom, život s pogledima i depersonalizacija osoba s invaliditetom je svakodnevica posebno u bh.društvu. Prema podacima Popisa stanovništva iz 2013. godine, polovina osoba sa invaliditetom su osobe starije od 65 godina, od čega su oko 65% osoba žene.[1] Žene sa invaliditetom (naročito sa većim stepenom invaliditeta) teže se zapošljavaju, nego muškarci, bez obzira na kvalifikacije, jer poslodavci prednost daju kategoriji ratnih vojnih invalida.

Od ukupnog broja osoba sa invaliditetom zaposlenih u 2015. godini u FBiH, žene čine 26,6% (66 od 248), a u Republici Srpskoj samo 6,2% (34 od 547) za period od 2013. do 2016. godine. Žene sa invaliditetom slabije su zastupljene i u političkom životu.[2] Prema izvještajima o nasilju u porodici od 2014. godine do juna 2018. godine registrovana su tri slučaja u kojima su žene sa invaliditetom preživjele nasilje u porodici.[3] Procjenjuje se da je taj broj veći osobito ako se uzme u obzir da žene s invaliditetom u većini slučajeva ne prepoznaju neke oblike nasilja koji se nad njima vrše, osobito emotivno ili ekonomsko nasilje. Ovo je izvadak iz pojedinih oblasti, jer imamo malo prostora da svi segmenti izolacije i stigmatizacije žena s invaliditetom utisnemo u ovaj tekst.

Ipak, u toj varnici beznađa sve divne žene s invaliditetom koje sam imala priliku upoznati, naučile su me šta je hrabrost i smjelost. Naučile su me da uvijek ima bilion drugih načina da ostvarim zacrtani cilj. Nikada to nisu teži načini, samo su modifikovani i na autentičan način izvedeni postupci. Većina njih naučila su me da je sasvim uredu da pričamo o seksualnosti žena s invaliditetom i da su još uvijek žive uprkos njihovom invaliditetu. Naučile su me da pomognem da drugi nauče, da osobe s invaliditetom su osobe koje ne žele biti nevidljiva ljuštura društva već žive punim život plućima i uče nas mnogo toga svakodnevno.

Komiteta za prava osoba s invaliditetom u svojim zaključnim zapažanjima u Inicijalnom izvještaju Bosne i Hercegovine iz 2017. godine traži od države BiH da poduzme odgovarajuće mjere za sprečavanje i suzbijanje oblika višestruke i ukrštene diskriminacije s kojima se žene i djevojke s invaliditetom suočavaju, naročito kada je riječ o pristupu pravdi, zaštiti od nasilja i zlostavljanja, pristupu obrazovanju, zdravlju i zapošljavanju.[4] Ovo je generalna preporuka koja je ujedno smjernica za sve nas da zajedničkim naporima radimo na podršci da se glas osoba s invaliditetom čuje, osobito žena i djevojčica koje su zbog patrijarhalnih obrazaca posebno izložene stigmi. Papir s izmijenjenim nazivom osoba s invaliditetom u opštini je mali korak ka osiguranju dostojanstva osoba s invaliditetom, mali korak ka njihovoj personalizaciji. Od malog grumena zemlje možemo sagraditi brdo, a u tom procesu svi možemo da doprinesemo na različite autentične načine.

Stela Kapidžić, jedna od pokretačica Mreže žena s invaliditetom rekla je jednom prilikom, "Sve što ste mislili da znate o invaliditetu nije istina. U društvu koje je preplavljeno stereotipima o životu sa invaliditetom je sveprisutan taj stav da početi koristiti kolica znači najgoru moguću stvar koja je mogla da vam se desi. A društvo u kojem živimo nas lišava mogućnosti više nego naša tijela ograničena invaliditetom i naše dijagnoze." [5] Ova Stelina rečenica u potpunosti me zavrtila i sasvim dovoljna da bude tačka vodilja da svako od nas uloži minimalni napor da ovo društvo učini slobodnim u svakom smislu za sve osobe s invaliditetom. Počni od sebe otvori svoje mogućnosti za sebe i druge.

Autorica: Vildana Džekman

Tekst je nagrađen u okviru Takmičenja za najbolji tekst/članak „Naši glasovi kroz pisanu riječ“ koje je provela organizacija People in Need (PIN) u saradnji sa Pravnim fakultetom Univerziteta u Sarajevu, Filozofskim fakultetom Univerziteta u Sarajevu, Fakultetom političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Fakultetom političkih nauka Univerziteta u Banja Luci.

Tekst je objavljen na Ženskoj mreži BiH, 31. Oktobar 2019.

“Goranovo bravo”

Tbilisi. Sjedim na još jednom NGO treningu. Misao mi prekida zvono telefona. S druge strane slušalice, prodoran glas: “ej možeš napisati tekst o godišnjici smrti Gorana... znati ćeš ti to...onako, srčano...znaš, prošlo je već dvije godine kako nije s nama..”.

Dvije...Odzvanja. Dvije godine, zar ima toliko kako nisi tu? Puno družo, na puno si ti nas ostavio da se borimo da nas ove trule politike ne uguše u svom smradu. Do mene žena iz Ukrajine, dvije tačnije. Jedna od njih je balerina, druga aktivistkinja. Razgovaramo. Jedna od njih više govori. Pokušava da dočara situaciju kako je kod kuće i kaže “nije sve tako crno”. U glavi mi prolaze slike rata ‘90 godina i nas s više od dvadeset godina poslije, zarobljene u istoj čahuri. Na stolu knjiga Zlatiborke Popov M. i Adrijane Zaharijević, s naslovnicom: Žene u izgradnji mira...koji mi je Jadranka sačuvala “da ne zaboravim kako sam počela.”

A kako sam počela? S Goranom Bubalom. Jednog vrelog ljeta ,davne 2012.-e godine, nedaleko od Mostara, u mjestu Potoci. Tamo si nas okupio razne, s svih strana da naučimo šta je “mirovni pokret i mirovni aktivizam”. Pokazao si nam šta je prijateljstvo bez granica, dok smo zajedno pili kafu s logorašima kao da nikada ništa se nije desilo. A desilo se. Dešava se i evo sada u Ukrajini. Dešavati će se i dalje, ako ne ojačamo sebe imirovne vrijednosti. Zato si Gorane- Gogi, to njegovao. Sad kada su dvije teške godine prohujale, tek sada spoznajem važnost kada si mi u tim istim Potocima rekao “osnovati ću Mrežu, Mrežu za izgradnju mira, da povežem sve mirovnjake/kinje i organizacije u jedno.” Danas Mreža za izgradnju mira okuplja preko 223 organizacije i škole, uključujući i pojedince/ke koji/e aktivno rade na izgradnji mira.

Borimo se da ide dalje i da svi mi koji smo ti bili bliski, ostanemo ljudi i da pravimo promjene svaki dan, iako nas smrad te iste truleži nagrizava malo po malo.

Pisala sam o Centru za izgradnju mira iz Sanskog Mosta, o Vahidinu i Mevludinu koji i danas održavaju mirovne programske aktivnosti. Još uvijek nas ima Gogi, nas, koje si nanizao u Mrežu za izgradnju mira.

Znao si ti Gorane ko može da bude dio niza. Istinski čovjek, mirovnjak/kinja, aktivist/kinja, borac/kinja za pravdu. Rečenica Ukrajinke me vraća za sto, “ne smijemo ih pustiti da ovo rade, nastaviti će, prema Moldaviji...”, ne smijemo, šapućem i stisnem usne.

Nedostaje jedno tvoje “bravo”.

A onda sam joj pričala o tebi, željela sam ih dodatno ohrabriti, dodati to tvoje “bravo” na cijelu “šugavu” situaciju. Pričala sam o Gogiju koji je uvijek spajao ljude s raznih planeta, bez granica, brzinom tvoje priče koju si teško mogao stići da razumiješ. Samo oni koji su te poznavali, mogli su razumjeti i zamoliti da usporiš. A usporio nisi nikad. Ni onda kada si sjedio kraj bolničkog kreveta, tada, slao si još više mailova i bio u za nas.

Ispričala sam kako si dovodio svoju kćerku na sve proteste, akcije, obilježavanja, konferencije učeći je važnosti aktivizma i borbe protiv opresivnih politika. Srela sam je Gogi, ide još uvijek na aktivnosti nevladinih organizacija. Bila sam ponosna, vjerujem da si ti još ponosniji. Spomenula sam usput, nešto malo od onog što si napravio i ostavio, bojala sam se da ne pretjeram. Skromnost je vrlina zbog kojeg si uvijek birao vodu umjesto soka. I imamo akcije Gogi. Udruženje “Alternativa” iz Kaknja i Mreža za izgradnju mira organizuju event u znak Sjećanja na tebe, našeg Gorana. Doći će mirovnjaci/kinje i aktivisti/kinje i zajedno saditi lipu. Malo se družiti, prisjetiti će se kako si nas okupljao, pronalazeći sredstva da se spojimo iz svih krajeva Bosne i Hercegovine. Druže, dvije su prošle. Gazimo treću. Ja ti i dalje sam tu. Ne mogu se zamisliti da mi život obilježi posao od 08-16h i da nemam misiju. Znaš ti kako je kada imaš viziju i žar za promjenama. Zajedno smo to “čitali” jedno drugom iz očiju tokom protesta.

Spajam i dalje, gdje mislim da ima smisla spojiti. Tvoja škola druže, ne može da nestane s godinama. Svi mi koji smo bili tvoji učenici/e nastaviti ćemo da “kotrljamo” taj mirovno-aktivistički model. A ti druže, posmatraš nas negdje iza kulisa, garant se smiješ na neke naše šaljive razgovore iz NVO krugova. Zato neki od nas još uvijek su u tim krugovima, zato neki od nas ostaju aktivisti/kinje, zato neki od nas će posaditi lipu, a neki u Tbilisi vježbati koncepte pisanja projekata. Sve je to Gogi, aktivizam, solidarnost, mreža i na koncu mir kojem si uvijek ti težio. Druže, podsjeti nas “ako/kada se zaboravimo” jer u ovom konzumersko – kapitalističkom vrtlogu sve je moguće. I hvala ti druže naš, jer bez tebe pola moje duše ne bi iskusilo šta je to za šta vrijedi ustati ujutro i reći sebi “bravo”.

Autorica: Džekman Vildana, magistrica prava

Tekst je nastao u saradnji s Mrežom za izgradnju mira 09. Juna 2022.

Ekonomska pozicija žene ili zadnja stranica javnog momentuma u BiH

Ekonomska pozicija žena u BiH je klizni teren ne samo za žene nego za sve one koji/e od straha od prokliznuća “bježe” od te teme na sigurne momente. Institucionalne politike su pod velom normiranih prividnih rodnih epiteta, mjere ekonomskog jačanja žena apsolutno stavili ciljano na zadnji pogonski set.

Ekonomsko nasilje koje je dio bh. svakodnevnice je apsolutna nepoznanica bh. društva. Patrijarhalne matrice kojim se bh. društvo “pere” opravdava situacije u kojima je sasvim prihvatljivo da muškarac kao glava porodice knjiži imovinu na sebe ili odluči šta će da uradi s platom koju je žena zaradila. Prema istraživanju Sarajevskog otvorenog centra Zastupljenost žena u upravljačkim strukturama javnih preduzeća od 36 javnih preduzeća u vlasništvu države BiH, entiteta ili Brčko distrikta BiH, žene čine samo 22, 93% upravljačke strukture, a samo dvije žene obnašaju direktorsku poziciju od ukupnog broja direktora. Pandemija COVID19 pogoršala je inače tešku i nedovoljno probojnu ekonomsku matricu žena u Bosni i Hercegovini. Tako se desilo, da tokom reagovanja i saniranja posljedica uzrokovane pandemijom COVID19 žene ne budu ili budu površno spomenute u analitičkim, medijskim ili institucionalnim zapisima. Prema analizi Fondacije CURE Biro za zapošljavanje kao spas ili utopija radničkih prava, navodi se da su se ekonomske posljedice u domenu rada pogoršale od početka pandemije COVID19.

Posljedice su se naročito manifestovale na žene, u vidu gubitka posla, nezakonitih otkaza, sporazumnih raskida ugovora o radu, neplaćenog odsustva, prekovremenog rada u pojedinim zanimanjima kojima dominiraju žene, kao što su trgovina, zdravstveni sektor i dr. U jeku pandemije, mart/april 2020. godine u BiH je oko 27.000 osoba ostalo bez posla. Da su brojke strašne, govori i podatak da se samo na dan, 03. aprila 2020. godine na Biro za zapošljavanje Stari Grad prijavilo preko 75 osoba. Redovi ispred Zavoda za zapošljavanje zamjena su redova koje smo prije godinu dana gledali/e ispred inostranih ambasada. Grube procjene govore da je u periodu od 01. marta do 30. aprila 2020. godine u Kantonu Sarajevoukupan broj nezaposlenih osoba iznosio 7. 280 od čega 3. 362 muškaraca i 3. 918 žena. Brojke nam pokazuju da žene prve stradaju kod gubitka “ekonomske prihodovne moći”.

Da statistike nisu pouzdane pokazuje i činjenica da su izostavljene osobe koje su bili angažovane na privremenim i povremenim poslovima. Znamo da su to poslovi kućepaziteljica, njegovateljica, higijeničarki, dadilja i dr. na kojima su najčešće angažovane žene. Upravo obavljanje takvih privremenih poslova nije vidljivo ni u institucionalnim statistikama jer se ti poslovi rade bez bilo kakvih ugovora o radu. Hitne ekonomske mjere Vlade FBiH pod nazivom "Grom" koje su donesene u aprilu 2020.godine, "slučajno" su izostavile rodnu perspektivu, kao i tzv. Zakon o ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica FBiH (Corona zakon) koji je donesen u maju 2020. godine. Strategija zapošljavanja FBiH 2018.-2021. koju je Parlament FBiH odbacio nije spominjala žene, a marginalizovane grupe svakako prema vršiocima institucionalnih dužnosti očito nisu dostojne prava na "pristup dostojanstvenom radu i radne uvijete".

U periodu od 2020. godine Federalno ministarstvo za rad i socijalnu politiku kreće u izradu nove Strategije zapošljavanja FBiH 2021.-2027. godine. Fondacija CURE je u saradnji s Agencijom za ravnopravnost spolova BiH i Gender centrom FBiH uputila set mjera da navedena Strategija inkorporira žene i marginalizovane grupe koje nužno moraju imati primat prilikom kreiranja javnih politika zapošljavanja i samozapošljavanja.

Ekonomske posljedice kao uzrok ekonomske krize, nikada nemaju isti uticaj na žene i muškarce, što je svakako jedna od stavki koju bi trebalo pratiti i u skladu s tim planirati buduće strategije djelovanja. Treba također naglasiti da se položaj žena pripadnica marginalizovanih grupa tokom pandemije COVID -19 još više pogoršao. Iskustva nekih od žena iz Sigurnih kuća, prema tekstu COVID-19: Kad kuća nije dom Gorice Ivić iz Fondacije "Udružene žene" Banja Luka, a koji je napisala za blog Inicijative "Građanke za ustavne promjene", navodi da je za većinu njih pandemija COVID-19 zaustavila sve promjene i životne početke.

Tako jedna od korisnica Sigurne kuće navodi: "Korisnica B.V. se sprema da uradi posljednje pripreme za početak zaposlenja. Išla je na razgovor za posao i treba da prikupi potrebnu dokumentaciju. To je jedan od posljednjih koraka ka samostalnom životu u koji sa djecom kreće osnažena i bez straha da će ponovo doživjeti nasilje. Nakon uvođenja mjera, fabrika se zatvara, a mnogi radnici /ce su prestali raditi. Ona gubi nadu da će je više ikad pozvati. Za nju je sve stalo." To je samo jedan od pokazatelja koliko je ekonomski napredak za žene u BiH klizni teren, a proklizavanju sigurno olakšava ako pripadate nekoj od marginalizovanih grupa žena. Ekonomija brige/njege kojoj su žene neminovno izložene dio su ekonomskih matrica "neplaćenog rada" čije preuzimanje od strane žena se podrazumijeva.

Feministička ekonomija je tematika nedovoljno interesantna institucionalnim i političkim elitama, a o kojoj se nažalost samo progovora unutar uskih ženskih i feminističkih krugova. Izveštaj u sjeni za 3. ciklus Univerzalnog periodičnog pregleda o stanju ljudskih prava iz 2019. godine koalicija organizacija civilnog društva, uključila je kao jednu od preporuka državnim instancama da nužno inkorporiraju pozitivne mjere zapošljavanja i samozapošljavanja žena i marginalizovanih grupa u sve institucionalne politike.

Organizacije civilnog društva kroz izvještaje o sjeni, kao i druge međunarodne izvještaje daju nemjerljive doprinose podsjećajući vlastodršce državnih budžeta i privilegiranih ekonomskih moćnika o postojanju građanki i građana bh. društva koje im daju tu istu moć. "Glas" organizacija civilnog društva kroz mehanizme javnog oglašavanja i izvještavanja su "ruke" pritisaka koje podsjećaju da preko 51% žena u Bosni i Hercegovini nužno moraju biti dio institucionalnih ekonomskih politika.

Taj glas je najmoćniji alat rodne integracije ekonomskih i socijalnih politika u sve pore bh.društva. Stoga "glas" organizacija civilnog društva mora da jača kroz pisane preporuke kroz izvještaje u sjeni i druge zagovaračke mehanizme. Samo ti "glasovi" mogu napraviti proboj rodne matrice u sve ekonomske i socijalne institucionalne politike, a što je uvijek pokazatelj ekonomske moći i prosperiteta jedne države.

Autorica: Vildana Džekman

Tekst je nastao u saradnji s Inicijativom za monitoring EU integracija BiH

CIM i njihov Put mira

Naš put je mir- Our way is Peace! tako počinje priča o mirovnom aktivizmu i pomirenju koji od 2004. godine njeguje Centar za izgradnju mira (CIM) iz Sanskog Mosta. Da je mir put koji povezuje sve ljude u istoj misiji, pokazatelj je i područje djelovanja ovog udruženja. Tako svoje aktivnosti kreiraju tamo gdje je potrebno, tj. “na svakom kutku naše planete gdje se trebaju nenasilno rješavati sukobi.”

Održavanje mira je misija, nije rad s kratkim rokom trajanja, te vođeni tim pravcem djelovanja, CIM godinama radi na umrežavanju i povezivanju. Sloboda je ključ za propagiranje mirovnih vrijednosti i aktivizma, zato je CIM samostalan u utvrđivanju svojih programskih ciljeva i djelovanja. Ipak, mirovna misija se pokreće preko lidera/ke. CIM-ove aktivnosti i borbe pokreću i guraju to “veliko kamenje” Mevludin Rahmanović i Vahidin Omanović, mirovnjaci CIM-a koji smatraju da je izgradnja mira prvenstveno rad na poboljšanju sebe, a potom i okruženja u kojem živimo. Postoje mnoge definicije izgradnje mira, a nama je najbliža ona da svojim načinom življenja kreiramo pozitivan mir u sebi i oko sebe. Naše vrijednosti su ljubav, poštovanje, pravda, učenje, razumijevanje, oprost, dobronamjernost, solidarnost, suosjećanje, ljudska prava, sloboda i dr., navode Mevludin i Vahidin. Brojne programske aktivnosti CIM-a svjedoče o aktivnom radu na polju izgradnje mira i pomirenja. Da je Mir put koji zahtijeva stalno koračanje, bez pasivnosti, dokaz je i Mirovni kamp – osnovni trening o izgradnji mira koji CIM organizuje svake godine u Sanskom Mostu.

U avgustu 2020. godine CIM je održao četvrti Mirovni kamp koji je okupio mlade od 18 do 30 godina iz deset bh. gradova. Uprkos pandemiji Covid19, uz sve mjere zaštite, aktivnost je uspješno održana. Nakon sedam dana aktivnog rada na tematici izgradnje mira, učesnici/e se vraćaju s Mirovnog kampa, u svoje matične gradove/opštine, te rade na provođenju mirovnih lokalnih inicijativa. Udruženje CIM radi i na uspostavi međureligijskog dijaloga između vjerskih lidera, kao i na kolekciji priča preživjelih žrtava sukoba u periodu od '92-95. godine, te na taj način osiguravaju očuvanje kulture sjećanja, kao i prevenciju budućih nasilnih oblika komunikacije. Godinama CIM realizira Međunarodnu sedmicu mira te kroz niz radionica, filmova i drugih aktivnosti, nastoji probuditi svijest o važnosti izgradnje mira.

Nakon toga slijedi petodnevni "Mirovni karavan" tokom kojeg/e učesnici/e putuju kroz niz bh. općina i gradova posjećujući kulturne i vjerske znamenitosti, te se upoznavajući s različitim identitetima i posljedicama istorijskog (ne)nasilja. Volonterizam i umrežavanje mladih generacija, koji će nastaviti njegovati CIM-ove mirovne vrijednosti i graditi mir je dio svakodnevnih aktivnosti Volonterskog kluba za mlade iz Sanskog Mosta, Dječijeg teatra "Život", Eco-kids projekta o važnosti očuvanja okoliša, te Omladinskih klubova kroz koji se jača omladinski aktivizam na području Bosanske Krajine. Vođeni željom da postanu samoodrživi, ali i da u svoj program uključe okolišnu izgradnju mira (environmental peacebuilding) odlučili su da pokrenu CIM-ovu Baštu mogućnosti. Ideja je čekala deset godina na samu realizaciju. Prije četiri godine, uspjeli su da kupe zemlju u okolici Sanskog Mosta i od tada aktivno rade na uzgoju permakulturnog povrća i biljaka. Uz poštovanje zakona prirode, vrijednih ruku CIM tima, rada volontera/ki iz cijele Bosne i Hercegovine i svijeta, Bašta mogućnosti se proširuje i opstaje. To je istodobno i prostor za "predah" od rada, sklapanje brojnih prijateljstava, upoznavanja različitih kultura i zdravog uzgoja hrane. CIM-ova Bašta mogućnosti je okosnica Farme mira koja treba da bude budući Centar za mirovno-ekološki istraživački rad i aktivizam, a na kojoj se svake godine održava Mirovni kamp.

Vahidin i Mevludin kroz vlastiti rad i aktivnosti CIM-a, ruše stereotipe o posmatranju mira kao puke floskule o "odsustvu rata" ili mira isključivo kao "borbe protiv bilo kojeg oblika sukoba". Mir je puno više od samog odsustva rata. To je samo jedan mali djelić, jer mirovnjaci/kinje rade konstantno na njegovanju vlastitih vrijednosti i učenje afirmativnih ponašanja od drugih. Rad na nenasilnoj komunikaciji, očuvanje planete, pružanje otpora svim vidovima mizoginije, patrijarhata i/ili bilo kojeg oblika degradiranja čovjeka i njegovog postojanja. Po nama mirovnjakinja/mirovnjak mora prvenstveno biti u miru sa sobom, te konstantno učiti o sebi, drugima, te o procesima koji se tiču životnog okruženja. Mirovnjakinje i mirovnjaci prepoznaju momente kada je potrebno zasukati rukave i raditi kako bi nam svima bilo bolje.

Naša poruka svima je da se vi već bavite izgradnjom mira jer sve dobro koje uradite sebi, sve ono što uradite, a nakon čega se osjećate dobro je izgradnja mira, a ako svoje obveze izvršavate kako treba već uveliko ste graditeljice/i mira, zaključuju Vahidin i Mevludin. I za kraj ovog teksta, ali ne i za kraj mirovnog puta kojem teže i koračaju Vahidin i Mevludin, ekipa CIM-a, poruka je jasna, svako od nas može dati puno na putu mirovnih vrijednosti. Možda, za početak da se zaputimo u pravcu Sanskog Mosta i zavirimo u CIM Baštu mogućnosti i Farmu mira, tu ćemo otkriti sve čari Mirovnog puta kojem bi trebao/la svako/a od nas da teži.

Autorica teksta: Vildana Džekman, magistrica prava

Tekst nastao u saradnji s Snagalokalnog.ba, 09. Juna 2022.

Dinin aktivizam, energija leta i motivacije

Konjic je bh. grad koji spaja Bosnu s Hercegovinom. Smatra se najstarijim gradom. U pisanim dokumentima se prvi put spominje 1382. godine. O tome kako je Konjic dobio ime, postoji legenda koja kaže: na mjestu sadašnjeg Boračkog jezera bilo je malo naselje u koje je jedne večeri došao starac preobučen u prosjaka. Kako je imao natprirodne sposobnosti znao je da će te noći to naselje biti potopljeno. Krenuo je od kuće do kuće i molio za hranu i toplo ognjište. Međutim, vlasnici kuća nisu pokazali razumijevanje i tjerali su ga sa svog praga.

Samo jedna starica, čija kuća je bila jedna od najtrošnijih u naselju, pružila mu je utočište i sa njim podijelila posljednji komad hljeba. Starica se bavila trgovinom, a posao nije išao najbolje. Zahvalni starac joj je na odlasku rekao da se spremi i krene preko Boraka prema dolini u kojoj je sada smješten Konjic, jer će Borci biti potopljeni u ranim jutarnjim satima te da započne trgovinu tamo gdje njen konj sam stane. Ona je poslušala. U noć je krenula na svom iscrpljenom konju. Kada je konj stao, starica je povikala: "Ajde Konjice moj!". Ovo nije samo priča o Konjicu, ovo je više od priče. Ovo je pokušaj da se u par redaka utisne sve ono što jedna legenda u sebi nosi, a to je osjećaj za drugog i filantropiju.

Zato u ovu priču o Konjicu želim utkati i jednu fenomenalnu ženu, Evedinu – Dinu Alić, koja je moja prva asocijacija kada mi neko spomene grad Konjic. Dinu sam upoznala na jednom aktivističkom događaju u Sarajevu. Odmah me pokušala nasmijati, nije joj dugo trebalo. O Dini sam slušala, jer Dina ima misiju da se pobrine za druge i da duge učini sretnim. Nedostaje vremena za priču o sebi i svom aktivizmu, jer Dina svoj život posvećuje drugima kako i sama legenda o Konjicu započinje.

Tako je kada si istinski humanitarac i aktivista. Svi znaju Dinu i da je ne poznajete njezin vedar duh i pošalice kojim će vas nasmijati urezati će vam se u memoriju zauvijek. Ali Dina nije samo amaterska komičarka, Dina je aktivistkinja i borkinja za ljudska prava. Aktivizam smatra dijelom sebe i pečatom koji je obilježio(ava). Humanitarni rad ide "ruku pod ruku" s aktivizmom, pa je iz aktivizma Dina razvila svoj humanitarni pristup. Moj aktivizam je u zagrljaju humanitarnog rada, pa je teško odvojiti jedno od drugog. Za mene aktivizam je ljubav koju smatram najvrijednijim svojim resursom, a koristim je kao alat u borbi za bolji i kvalitetniji život pojedinaca ili zajednice, navodi Dina. Ona djeluje na razne načine, pronalazi strategije za rad jer kako kaže, tamo gdje nisam mogla kroz sistem i institucije, ja sam uz pomoć podrške prijateljica i prijatelja djelovala na terenu.

Udruženje žena "NERA" iz Konjica osnovano je u oktobru 2019. godine. Dina zajedno s Nerama se trudi da kreiraju dobro okruženje za lokalnu zajednicu, s posebnim fokusom na ekonomsko osnaživanje žena koje su uslijed različitih okolnosti ne konkurentne na tržištu rada. Nere su danas proširile svoj aspekt djelovanja na projekte brige o majkama s odrasлом djecom s invaliditetom, rodno odgovorno budžetiranje, te informatičko opismenjavanje žena.

Svakodnevno rade s ženama u poljoprivredi, pružajući im stručno usavršavanje kao i direktnu pomoć kroz podjelu sjemena, sadnog materijala i plastenika. Oformile su sekciju pletilja, te ih povezali s kupcima. Redovno vode brigu o zanemarenoj tematici bh. društva, a to je edukacija žena o mentalnom zdravlju kroz tematske radionice sa psihologinjom i socioterapeutkinjom. Nere su dobile i posebnu zahvalnost grada Konjica za projekt organizacije vikenda za majke djece s invaliditetom gdje su one mogle da se odmore, relaksiraju i uživaju.

One moraju biti jake i zdrave da bi što duže mogle biti podrška i njegovateljice svojoj djeci. Oslanjajući se na realne potrebe ove kategorije žena i naša iskustva kroz dvogodišnji rad s njima pokrećemo inicijativu prema Ministarstvu zdravstva, rada i socijalne skrbi u hercegovačko-neretvanskom kantonu gdje tražimo godišnju plaćenu rehabilitaciju s ciljem očuvanja zdravlja majki njegovateljica djece s visokim invaliditetom, zaključuje Dina. Laganim koracima Nere osvajaju medijski prostor, čineći svoje aktivnosti vidljivim.

Prošle godine prvi put su organizovali Međunarodni festival ženskog aktivizma i stvaralaštva "Planeta ŽeNERA" koji je povezao konjičanke i doprinjeo promjeni društvene stvarnosti. Zauzimanjem medijskog prostora mnogo smo doprinijeli vidljivosti lokalne zajednice. Volimo svoj Konjic i uvijek smo ponosne kad imamo priliku da svoju lokalnu zajednicu promoviramo na najbolji mogući način, kao ikad možemo raditi na poboljšanju kvalitete života građanki i građana svog grada, ističe Dina. Dina poručuje mladim aktivistkinjama da je aktivizam energija koju kada jednom se probudi u sebi, teško ili gotovo nikako ne može da se ugasi. S druge strane aktivizam budi žar za kreiranje najboljih uspomena i priča.

Ne posustajte u borbi za promjene, jer vaši dnevnikari trebaju ispisane stranice aktivističke borbe i podviga. Neka puno vaših stranica zabilježi promjene koje ste donijeli, imena ljudi čije živote ste oplemenili i malih pobjeda koje ste izvojevali, zaključuje Dina. Promjene koje je Dina donijela i vjerujemo da će još donositi, prepoznalo je Gradsko vijeće Konjic, koje je 16. juna ove godine, na dan Grada Konjica uručilo Dini Alić Zahvalnicu s zlatnim grbom za doprinos u razvoju zajednice i ženskog aktivizma u zajednici. I za kraj, ove priče, mogu samo samo skromno da zaključim da je Dina je ženska energija koja diže u let, motivira i regenerira, kako to rade prave heroine i lokalno-aktivističke humanitarke. Ona je za mene inspiracija koja motivira moj osobni aktivizam na najvišu razinu.

Autorica teksta: Vildana Džekman, magistrica prava

Tekst nastao u saradnji s Snagalokalnog.ba , 04. Juli 2022.

Istina i pravda, Seidin podstrek za dalje

Prijedor. Grad smješten na sjeverozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine, na obali rijeke Sane, okružen brežuljcima kojima se planina Kozara spušta u Prijedorsko polje. Prema posljednjim procjenama, na području grada Prijedora živi oko 110.000 stanovnika. U periodu od 1999. godine do 2002. godine uočljive su negativne tendencije u kretanju stanovništva.

To se prije svega ogleda u padu nataliteta i povećanju mortaliteta. Danas Prijedor nastoji sačuvati i mali broj mladih od odlaska, a kao trgovački grad svoje svojstvo lagano gubi. Sjećanje na Prijedor, oživljam kroz urezane slike ljudi s bijelim trakama tokom obilježavanja 31. maja, Dana bijelih traka koji svake godine organizira Inicijativa Jer me se tiče.

Poznata je činjenica da su raslojavanju stanovništva doprinjeli sukobi '90. godina koji nisu štedili ni grad Prijedor. Ipak, po jednom, Prijedor se razlikuje od drugih bh. ratom zahvaćenih gradova. Sistemsko mapiranje muslimanskog stanovništva bijelim trakama, a "muslimanskih kuća" bijelim čaršafima, zauvijek je obilježilo ovaj grad. Na Dan bijelih traka u Prijedoru se okupljaju žrtve i grupe aktivista/kinja s ciljem da se pošalje poruka da fašistički i nacionalistički mapping nije dobrodošao u ovaj grad. Seida Kadribašić, aktivistkinja, mirovnjakinja i predsjednica Udruženja Prijedorčanki "Izvor" započela je svoju aktivističku borbu davne 1996. godine.

Dan bijelih traka je postao međunarodni događaj. Za mene je važno da se sjećamo perioda kada su ljudi u Prijedoru morali da izvjesu bijele čaršafe, da nose bijele trake i na taj način budu obilježeni i poniženi, naglašava Seida. Za Seidu obilježavanje Dana bijelih traka predstavlja kočnicu da se isto više nikada i nigdje ne ponovi, kao i da otporom se sačuva ljudsko dostojanstvo. U Prijedoru, vrijeme se zaustavlja. Borba postoji, teče i dalje. Udruženje Prijedorčanki "Izvor" i Centar za mlade KVART Prijedor, zajedno se aktivno nameću protiv svih oblika krute fašističko-nacionalističke ideologije i retorike. Od 1996. godine Udruženje Prijedorčanki "Izvor" okuplja žene i porodice nestalih osoba, prikuplja informacije o nestalim osobama, pruža podršku civilnim žrtvama i svjedocima/kinjama ratnih zločina i gradi kulturu sjećanja.

Nakon 25 godina postojanja udruženja, vizija i potraga za istinom i pomirenjem još uvijek se nastavlja. Upravo zbog toga, "Izvor" organizuje javne događaje putem kojih poziva na suočavanje sa prošlošću.

Zajedno s KVART-om, obilježavaju važne datume, npr. 10. decembra – Dan ljudskih prava, 30. augusta – Međunarodni dan nestalih, 31. maj – Dan bijelih traka, te organiziraju radionice i kampove za mlade. Tokom višegodišnjeg rada, za Seidu i samo udruženje, bilo je mnoštvo izazova. Najveća prenosnica, bila je podizanje spomen ploče ispred logora Keraterm u Republici Srpskoj za 3.000 Prijedorčana koji su 1992. godine, zatočeni, mučeni ili ubijeni. Takođe, "Izvor" je uradio bazu podataka ubijenih s područja opštine Prijedor i to je bio veoma izazovan posao koji još uvijek traje. Izdali su knjigu i snimili film, Ni krivi ni dužni koja je korištena kao dokaz tokom sudskih postupaka pred Haškim tribunalom, kao i pred bh. sudovima.

Baviti se aktivizam, osobito mirovnim, predstavlja rizik sam po sebi. Ako tome još dodate i malu lokalnu zajednicu u kojoj djelujete, taj rizik se udupla. U to se i Seida uvjerila prilikom obilježavanja 20 godina zločina protiv čovječnosti kada su tokom cijele godine imali različite događaje koje su organizovali zajedno sa još sedam nevladinih organizacija iz Prijedora. Noć prije obilježavanja Dana stradanja 102 djece Prijedora, prozori udruženja su kamenovani i razbijeni. Kada smo ujutro došli da izvršimo pripreme za taj događaj, zatekli smo razbijena stakla i kamenje u našim prostorijama. Nikada niko nije odgovarao za taj napad.

Međutim, mi nismo posustali. Naprotiv, to nam je dalo još više podstreka da nastavimo dalje i istrajemo na istini i potrebi za pravdom za ljude koji su bili žrtve najtežih ratnih zločina, mučenja i ubijanja nevinih muškaraca, žena i djece, navodi Seida. Odmah nakon tog događaja, udruženju Prijedorčanki "Izvor" zabranjen je javni performans o ubijenim ženama i djevojčicama Prijedora, u sklopu kojeg su trebali da postavе 246 bijelih vreća kao znak sjećanja na ubijene žene i djevojčice Prijedora.

Nakon toga udruženje Prijedorčanki "Izvor" je podnijelo tužbu protiv Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske Višem sudu u Banjaluci, nakon čega su dobili presudu u njihovu korist. Nakon toga, više nisu imali probleme s organizacijom javnih događaja, što potvrđuje važnost akcija i borbe. Dugo godina smo nosili i ogroman teret pružanja podrške svjedocima ratnih zločina i pravosuđu i to je nešto gdje smo najmanje imali rezultata jer nismo puno mogli da utičemo na one koji treba da rade svoj posao, a ne rade ga.

Zanimljivo je da smo mi koji smo bili žrtve, bili i još uvijek smo nosioci izgradnje mira i suživota, da moramo dokazivati ono što je cijeli svijet mogao da vidi na televiziji, ističe Seida. Traganje za istinom je spor proces, ali za Seidu kontinuirani rad i uključenost na suočavanju s prošlošću donosi moralnu satisfakciju da doprinosi nečemu dobrom.

Nisam mogla da sjedim i čekam da se nešto dogodi, morala sam da se uključim i da budem dio organizovanja nakon rata, da pomognem drugim ljudima ali na taj način sam i ja dobila puno, dobila sam nova iskustva, edukacije, prijatelje, saradnice, putovanja i u svemu tome samopoštovanje i moralnu satisfakciju da činim nešto pozitivno i dobro.

Drago mi je da sam kroz Izvor dio Inicijative mir sa ženskim licem, da pružam i dobivam podršku kada nam je to potrebno, zaključuje Seida na samom kraju našeg razgovora. I dok aktivisti i aktivistkinje, ne žele da “mirno sjede” nego pružaju otpor, opresivne politike pritiskaju sve snažnije.

Nakon devet godina obilježavanja, prvi put je PU Prijedor ove godine zabranio mirnu šetnju na glavnom trgu povodom obilježavanja Dana bijelih traka. Razlozi zabrane nisu poznati jer do sada nije zabilježen niti jedan incident tokom obilježavanja. Mreža za izgradnju mira, koalicija koja okuplja 220 članica, organizacija i škola iz cijele BiH izdala je saopštenje za javnost, u kojem je podržala Inicijativu „Jer me se tiče“, te pozvala sve građane/ke Prijedora da istaknu na taj dan bijelu zastavu i/ili traku na vidno mjesto kako bi se obilježio navedeni dan. I dok, još uvijek traje borba za pronalazak nestalih, te zakonsko uređenje statusa žrtvi, mali pomaci otpora koje pravi Seida i drugi aktivisti/kinje su svijetle tačke.

Zajednice jačaju i glasovi otpora doprinijeli su umrežavanju i snažnijim reakcijama borbe za pravdu. Svi mirovni projekti koji su implementirani doprinijeli su kulturi pomirenja i suočavanja s prošlošću, a svakako neke od benefita na lokalnu tek ćemo moći mjeriti u budućnosti. Jedini način da bijelu ili neku drugu traku ne zakače na ljudsko tijelo jeste upravo kontinuiranim glasovima otpora i željom da živimo u miru i slobodi dostojanstvenog pristupa.

Seida će i nakon ovih 25 godina, koračati još naprijed zbog onih čiji tragovi nikada nisu pronađeni, kao i onih kojima je život okončan s bijelom trakom. Ovo je bila priča o Seidi, aktivizmu na lokalnu koji je osunčani glas borbe za demokratiju i ljudsko dostojanstvo. Sigurna sam da u svakom od nas ima bar dio ovih borbi za mir i pravednost, otpor protiv svakog vida opresivnog segregiranja. Neka taj glas uvijek zavrišti kada primjeti navedeno. Seidin, sigurna sam da hoće

Autorica teksta: Vildana Džekman, magistrica prava

Tekst nastao u saradnji s Snagalokalnog.ba , 28. Juli 2022.

Indira Bajramović – Heroina koja osluškuje potrebe Romkinja

Grad Tuzla je jedan od najmnogoljudnijih kantona gdje živi preko 450.000 ljudi. Romi i Romkinje su takođe našli svoje mjesto u ovom dijelu Bosne i Hercegovine. Romi su najbrojnija nacionalna manjina u 71 opštini, a najveći broj Roma/kinja živi u Tuzli, oko 4.000 – 5.000. U Tuzli koja je jedan od većih bh. gradova od 2001. godine aktivno radi Udruženje žena Romkinja "Bolja Budućnost". Priča o Udruženju bi bila malo "suha" da u nju ne unesemo malo žara.

Taj žar i vjerovitu energiju godinama unosi aktivistkinja Indira Bajramović, direktorica istoimenog udruženja. Svi/e znamo Indiru. U slučaju da je ne poznajete, Tuzlu ne smijete zaobići dok je ne upoznate jer borbenost s kojom Indira kreće u svakodnevni boj afirmisati će i vas da se borite za svoje vizije. Aktivno i na terenu, Indira je konstantno tamo gdje se odvija život i to u romskim naseljima. Kada odmara, ona telefonira i brine se da svaka Romkinja dobije potrebnu podršku, jer kako mi je više puta rekla "oni mene zovu, ja moram uskočiti." To je taj Indin žar na početku ove priče, bez kojeg nema aktivizma niti dobrih akcija na lokalnu.

Ipak, poznavajući Indiru u njezinim humanitarnim, aktivističkim, pa i onim političkim borbama, uvijek sam se pitala ko je ustvari Indira i kako se ona našla u svijetu aktivizma. Za sebe, Indira kaže da je žena, Romkinja, majka, nana, supruga, aktivistica za ljudska prava i na koncu i direktorica UŽR "Bolja Budućnost". Indira ističe da njezin aktivizam započinje još od osnovne škole jer se već tada zalagala za slabije, ganjala pravdu i borila se za jednakost. Godine 1998.-e bila sam angažovana u jednoj „muškoj“ NVO i tako je počeo moj aktivizam i još kad sam vidjela kako se ophode prema ženama kada dođu u udruženje još čvršće sam riješila da se bavim ovim poslom i da pomažem prvenstveno ženama i djeci, ističe Indira.

Motivaciju za nove dane koje dolaze, Indira pronalazi u samim Romkinjama i njihovim borbama da se izbore s svakodnevnom višestrukom diskriminacijom.

Ističe da je uvijek tu za njih i da joj se uvijek mogu obratiti. Motivira me to što sam nekako u mogućnosti da budem njihov glas, da govorim u ime njih o problemima sa kojima se svakodnevno suočavaju, da govorim kolike su one heroine kad sve to izdrže. Stalno osluškujem i slušam od njih koje su to potrebe koje imaju i ako i sama znam sa čime se bore.

Pored infrastrukture, socijalnih pitanja, zdravstvene zaštite, stambenog zbrinjavanja mislim da je najveći problem to što nisu zaposleni i nisu konkurentni na tržištu rada, što otežava položaj u kojem se nalaze jer siromaštvo je odavno prisutno u romskim zajednicama, zaključuje Indira. Da udruženje aktivno osluškuje potrebe u lokalnoj zajednici, svjedoči i činjenica da su u mjestu Donje Petrovice, nedaleko od Tuzle asfaltirali put kako bi se omogućio pristup romskim porodicama koji tu žive.

Zatim su zbog problema s kanalizacijom u romskoj zajednici Kiseljak nedaleko od Tuzle uradili kanalizacionu mrežu i priključke svih domaćinstava na istu.

Indira navodi da je ranije kanalizacija stvarala brojne probleme jer su romske porodice bile izložene zaraznim bolestima zbog otvorene kanalizacije. Nastavljaju dalje s lokalnim inicijativama. Prisjeća se Indira da su istoj romskoj zajednici uredili romsko mezarje koje je bilo jako zapušteno i napravili igralište za djecu, te tako prevenirali veliki broj smrtnih slučajeva djece jer su se igrali na ulici.

Cijelo vrijeme im pomažemo da idu na preglede kako bi preventivno djelovali na karcinom grlića materice i dojke. Pomažemo im u obrazovanju djece, nabavci školskog pribora, odjeće, obuće. Na razne načine pomažemo kako bi im olakšalitežak život. Također smo ih ekonomski pomagali kako bi mogli sebi privrediti neki dinar i tako od svog rada doprinijeti porodici, ali što je važnije vratili smo dostojanstvo tim ljudima. Podrška od strane nadležnih institucija je sporadična i zavisi od institucije do institucije.

Prevenciju prakse ugovorenih brakova koja je ogroman problem romskih zajednica, udruženje rješava kroz dobru saradnju s nadležnim policijskim instancama i Centrima za socijalni rad. Indira naglašava da je prije nekoliko godina, CARE International Balkans podržao osnivanje međusektorskih radnih grupa koju zajedno čine predstavnici/e institucija i ženskih romskih udruženja.

Nakon prestanka projekta ove grupe i dalje nastavljaju aktivan rad po pitanju socijalne inkluzije romskih zajednica. Indirin rad, kao i rad svih aktivistkinja udruženja, bazira se na osiguranju uvjeta za Romkinje kako bi one nesmetano mogle ostvariti osnovna ljudska prava, te mlade Romkinje uključiti u obrazovni sistem kako bi postale konkurentne na tržištu rada.

Indira smatra da im se jedino na ovaj način može vratiti samopoštovanje. Za sopstveno najveće dostignuće Indira ističe pobjedu na Općinskom vijeću Tuzla, kao prve Romkinje u Bosni i Hercegovini koja se odvažila da se kandiduje kao nezavisna kandidatkinja.

Da se probudi u nekom drugom svijetu, Indira mi je rekla da bi opet bila humanitarka. Nijedan drugi odgovor nisam očekivala jer ta duša za altruizam egzistirati će bez obzira na okolnosti. Spavam mirno dok je još Indire i heroína koje u bh. društvu rade slične stvari. Indirina borba i žar da oslušne glas svake Romkinje je naša snaga.

Tuzla je mjesto gdje sam našla vječnu prijateljicu koja je moj motiv za ustrajnost i pobjede. I za sam kraj ovog teksta, mogu samo reći "idemo dalje..."

Autorica teksta: Vildana Džekman, magistrica prava

Tekst nastao u saradnji s Snagalokalnog.ba , 03. Novembra 2022.

Mira Vilušić: “U aktivizmu ću ostati do kraja svog života“

O istorijatu Udruženja „Horizonti“ imam jako malo informacija. Miru Vilušić, najaktivniju saradnicu ovog udruženja upoznala sam na jednoj od edukacija koje su organizirale ženske organizacije davne 2012. godine. U aktivnom devetogodišnjem radu kroz ženski pokret Mira i ja, nastavile smo se viđati, ali ovaj razgovor mi je pomogao dobijem mnogo odgovora, koje Miru nikada nisam stigla pitati.

Nastanak Udruženja “HO HORIZONTI” u uskoj je vezi s grupom volontera/ki, lokalnih profesionalaca/ki (liječari, psiholozi/inje, psihijatri/ce, pedagozi/inje, socijalni radnici/e) koji su u jesen 1993. počeli pružati psihološku pomoć raseljenim i prognanim ženama i djeci. Sve je počelo 1994. kada je u Tuzlu stigla psihologinja iz međunarodne organizacije Norveška narodna pomoć (NPA), sa misijom da pruži psihološku pomoć ženama koje su se tada borile s ratnim traumama. Kroz navedeni projekt, zaposleno je 21 psihoterapeuta/inja na pola radnog vremena.

Psihoterapeuti/inje su intenzivno usavršavali svoja znanja i vještine iz oblasti ratne traume, sudjelujući na brojnim međunarodnim i domaćim seminarima. U periodu od 1994. do 1999.godine, pored grupne, radila se i individualna, porodična i okupaciona terapija, a korisnici/e su pored žena bile i osobe sa psihološkom ratnom traumom/posttraumatskim stresnim poremećajem (PTSP).

Naše aktivnosti su se mijenjale tokom godina postojanja, evoluirale i prilagođavale socio-političkom kontekstu u Bosni i Hercegovini, ali sa stalnim fokusom na interese i potrebe žena – od psihološke podrške, osnaživanja kroz edukaciju i podizanja svijesti, do lobiranja i zastupanja njihovih ljudskih prava. Pružajući psihološku podršku ženama, kako izbjeglim i raseljenim, tako i domicilnim, primijetile smo problem nasilja nad ženama u partnerskim i porodičnim odnosima i njihov stav, kao i stav zajednice da se nasilje posmatra kao privatni problem i da se o njemu ćuti. Na osnovu identifikovanih potreba, 1996. godine započinjemo program prevencije nasilja u porodici, a kasnije i svih oblika rodno zasnovanog nasilja. Gradeći i razvijajući program podrške ženama i ulaskom u problematiku ženskih ljudskih prava, brzo smo uvidjele nedostatak, odnosno isključenost žena iz procesa donošenja odluka i uopšte nedostatak ženskog aktivizma, naglašava Mira koja je od samog početka dio ovog udruženja.

U novembru 1999. godine, uposlenici/e, korisnici/e i prijatelji/ice projekta "Žene skrivene žrtve rata" osnivaju lokalnu nevladinu organizaciju "Humanitarna organizacija "Horizonti", a 2010.godine vrši se se preregistracija u **Udruženje "HO HORIZONTI"**.

Prateći i odgovarajući na promjene socio-političkog konteksta i potrebe korisnica udruženja, članica i ugroženih grupa, vrlo brzo su prepoznate i kao organizacija koja uspješno i aktivno pruža podršku **osnaživanju žena u javnom i političkom životu**. Vrlo su aktivne u raznim mrežama nevladinih organizacija koje doprinose podizanju javne svijesti i zalaganju za unapređenje ženskih ljudskih prava, izgradnje mira i sigurnosti. Mira se prisjeća samih početaka rada udruženja kroz **psihoterapijski rad sa ženama prognanicama traumatiziranim ratom**.

Za psihoterapiju su tada koristile izraz "razgovor", kako bi izbjegle potencijalni otpor kod žena. *Reći prognanici koja je bila žrtva nasilja da s njom radiš psihoterapiju značilo je da je tretiraš kao da je luda. Međutim, kvalitetom našeg rada, posvećenosti našoj daljoj profesionalnoj dogradnji uspjeli smo da kod žena stvorimo pozitivne promjene, psihološke pomake naprijed i vrlo brzo smo taj razgovor nazvali pravim imenom „psihoterapija“. Žene su ga prihvatile sasvim normalno i rad se odvijao dalje. Nastavljen je rad psihoterapije sa ženama žrtvama svih oblika nasilja, a kruna našeg rada u tom dijelu bilo je pristupanje **Ženskom sudu u Sarajevu**, gdje je tema žena iz BiH bila silovanje u ratu. To je bio profesionalni uspjeh, kada se postiglo da žene koje su prošle psihoterapiju u Horizontima, nakon silovanja u ratu, budu spremne da javno progovore o zločinima koja su im učinjena, naglašava ona.*

Udruženje je do sada, iniciralo **razvoj ženskog političkog aktivizma** u sedam lokalnih zajednica na području Tuzlanskog kantona. Organizirali su neformalne Ženske lobi grupe u Tuzli, Srebreniku, Gračanici, Živinicama, Lukavcu, Banovićima i Kalesiji. Zahvaljujući predanom i aktivnom radu partnerskih organizacija, u navedenim područjima napravljena je mreža i uspostavljena koordinacija između formalnih i neformalnih udruženja žena i aktiva koje su danas aktivne članice Ženskih lobi grupa. Aktivnom saradnjom, neformalne Ženske lobi grupe, postale su nezaobilazan faktor u sistemu odlučivanja na lokalnom nivou, a veliki broj aktiva žena sa ruralnog područja je i formalizirao svoje djelovanje na lokalnu.

One sada rade na uključivanju žena u procese donošenja odluka koje se tiču njihovog svakodnevnog života. Učešće žena u procesu donošenja odluka na lokalnom nivou je suština demokratije, a demokratija u osnovi predstavlja partnerstvo između građana/ki i organa vlasti kojima su građani/ke dali/e povjerenje da u njihovo ime vrše vlast. Iz Ženskih lobi grupa proizašla su i traju mnoga prijateljstva, pokrenuti raznovrsni projekti na polju socijalno-ekonomskog osnaživanja žena. Iz Ženskih lobi grupa izrasle su i izglasane žene političarke koje se i danas bore za prava žena koje su ih birale. Upućen je veliki broj inicijativa i predlagane izmjene zakonskih i podzakonskih akata, sve u interesu našeg snažnijeg, vidljivog i organiziranog djelovanja u sistemu odlučivanja, kaže Mira.

Udruženje ima u planu nastaviti motivisati žene za veće učešće u procesima promjena kroz edukacije o zakonskim mehanizmima zaštite i ravnopravnosti spolova. Psihološka podrška ženama je žila kucavica ovog udruženja, kroz koje će nastaviti graditi pozitivne promjene u lokalnoj zajednici jer je to jedan od načina osiguranja kulture sjećanja na ženske doprinose u bh. društvu. Ako pročačkam još dublje, pronalazim razloge Mirinog ulaska u aktivizam. Borba aktivistkinja za ženska ljudska prava motivirala su je da i ona pravi promjene u svojoj lokalnoj zajednici.

Dok sam bila mlada kada bih razmišljala o aktivisticama koje su se borile za ljudska i ženska prava imala sam fantaziju da je to nešto čemu ja sa svojim kapacitetima ne bih mogla dati nešto korisno. Međutim, rat koji me zadesio u BiH i sva stradanja žena i nevinih, na neki način, u meni je usadio onu bosansku tvrdoglavu ideju da se protiv toga treba boriti. U toj ideji, bez obzira na moje kapacitete, ja mislim da ću ostati do kraja svog života. Sada kada razmišljam o svemu tome smatram da je to jedino što ovu moju dob čini da se osjećam ispunjeno i zadovoljno. Najbolje rezultate postigla sam u timskom radu gdje bi dolazili do izražaja moji, ali i kapaciteti ostalih članova tima. Svaki i mali uspjeh tog tima u meni stvara veliko zadovoljstvo, snagu i upornost da nikada ne treba odustati. Mira smatra da žene i djevojčice u našoj državi trpe dugogodišnju marginalizaciju od strane političkih subjekata, gdje pored siromaštva, loše edukacije imaju i otežane pristupe informacijama.

Politika u BiH kojima dominiraju muškarci je najvećim dijelom mirovno podrivačka koja ne zadovoljava potrebe žena i njihovih članova porodice. Održavaju se na vlasti dugi niz godina i na taj način prave svoje programe. U isto vrijeme žene su veoma malo prisutne na političkoj sceni, naročito u oblastima koje se tiču donošenja važnih odluka i kvalitativne politike pomirenja. Edukacijom žena, njihovim osvještavanjem o cjelokupnoj problematici, direktno se razvija porast njihovog aktivizma u želji da promijene trenutno stanje. Uspostavili smo trijadu: edukacija, osvještavanje i aktivizam i na tom polju počinjemo razvijati neke nove pozitivne prakse, naglašava ona.

Sagorijevanju, koje je jedna od neizbježnih situacija kada ste dugo u aktivizmu, Mira se odupire kroz odmor, čitanje lijepo literature i yogu. Ona nastoji zadržati dijete u sebi, te kroz humor i pozitivnu energiju koju pronalazi u sebi prilazi problemima iz drugog ugla. Lično resetovanje Mira smatra važnim mehanizmom borbe protiv sagorijevanja. Najveću satisfakciju u svom radu Mira crpi kroz promjene koje se dese nakon rada s preživjelim nasilja, jer kako kaže, osnaže se da ga zaustave. Projekti **Ženski sud** i **Mir s ženskim licem** pokazale su joj da može pomjerati sopstvene granice kroz djelovanje u lokalnoj zajednici. Mira smatra da je transgeneracijsko prenošenje znanja iskusnijih aktivistkinja mlađima, ali i preuzimanje znanja, vještina i energije koje posjeduju mlade aktivistice jedna od važnih instrumenata u daljim procesima promjena na lokalnu i aktivizmu generalno. *Pokušaj uspostavljanja prave sinergije da jedne od druge dobijamo ono najbolje što imamo. Rušite stereotipe, učite, budite solidarne i podrška jedna drugoj, jer samo timskim radom i jačanjem ženskog pokreta dolazimo do promjena, zaključuje Mira za sam kraj ovog razgovora.*

Za mene, Mira i Horizonti biće mjesto gdje uvijek mogu slobodno svratiti i popiti šoljicu razgovora uz neizbježan Mirin humor koji te stimulira i budi. Mira će za mene uvijek biti motivacija, kao što su za nju aktivistkinje iz prošlosti. Njezina ustrajnost i vjera u promjene za mene je snaga da okrenem još jednom onaj točkić.

Feminizam koji oslikava ovo udruženje uvijek će otvoriti vrata za bilo koju ženu koja im se javi, bez predrasude i propitivanja jer Mirina škola koju prenosi na nove saradnice i članice udruženja je najbolja škola koju sam i sama imala priliku proći. Draga Miro, smij se i dalje i neka te s nama, trebaš nam da nam pokrećeš naše točkiće kada se ponekad zaglave.

Autorica teksta: Vildana Džekman, magistrica prava

Tekst nastao u saradnji s [Snagalokalnog.ba](https://www.snagalokalnog.ba) , 01.12.2022.

Mersiha i njezine “Pašinke”, revolt promjena

Mjesto Hajderovići smješteno je 12 km sjeveroistočno od Grada Zavidovića. I to mjesto ostalo bi kao i svako drugo, da u njemu ne djeluje jedna fenomenalna grupa žena koje su same sebe nazvale Udruženje žena “Pašinke”. “Paša” je nadimak za muškarca, “glavu porodice” koji u duboko ukorijenjenom patrijarhalnom bh.društvu znači da On uzima sve blagodati. A gdje su žene? E žene u Hajderovićima su iz revolta prema tom istom sistemu, nazvale sebe “Pašinke” kroz osnivanje udruženja 2017. godine. U udruženju djeluje 15 aktivnih članica, kao i više od 20 saradnica koja su podrška svih aktivnostima koje „Pašinke“ provode.

Liderka, nasmijana i s vjerom u bolje sutra, Mersiha Skejić, direktorica je ovog udruženja. Mersiha za sebe kaže da je mama, po zanimanju ugostiteljka i poljoprivredna obrtnica, ali i aktivistkinja za prava žena na lokalnom nivou. “Pašinke” su nastale iz revolta prema odnosu žena u zajednici, kao i nedostatka programa za osnaživanje žena na selu, ističe Mersiha. Od osnivanja, do danas “Pašinke” rade na projektima za poboljšanje života i uslova za rad žena na selu. Neke od aktivnih projekata koje provode “Pašinke”, jeste borba za snabdijevanje pitkom vodom, te edukacije korištenje interneta i modernih tehnologija, kao i edukacije iz domena poljoprivrede. Redovno rade na osiguranju prostora za žene kako bi izložile svoje poljoprivredne proizvode na sajmovima.

Za vrijeme pandemije Covid19, udruženje je bilo na usluzi građanima/kama Zavidovića kroz maske koje su šile i distribuirale u svojoj lokalnoj zajednici. Pokrenule su inicijativu za izgradnju dječijeg igrališta na području navedene opštine, a 15.oktobar – Dan žena na selu, obilježile su kroz posjetu ženama iz Hajderovića treće životne dobi, te im donirale osnovne životne namirnice.

Udruženje je nakon anketiranja više od 380 ispitanica s područja Hajderovića i okolice, utvrdilo da 36,4% ispitanica nije bilo na ginekološkom pregledu više od 5 godina.

To ih je motivisalo da zagovaraju **pristupačnost preventivnih ginekoloških pregleda za žene**jer mnoge žene s sela nisu u mogućnosti da plate participaciju za zdravstvenu uslugu ili prevoz do grada. Mnogo smo inicijativa povele i dovele do kraja, a neke su još uvijek aktuelne, ali smo ponosne što smo obezbijedile vodu bez redukcije i dalje radimo na tome, kaže samouvjereno. Jedan od najvećih problema za žene sa sela, Mersiha vidi u nedostatku ciljanih programa za nadogradnju znanja specificirano po oblastima interesovanja. Podršku njihovom radu imaju od pojedinaca/ki, kao i od opštine Zavidovići i Doma zdravlja, međutim sve je to nedovoljno za dugoročnije rezultate.

Nema programa za poboljšanje i osnaživanje žena na selu, sve je samo na papiru nažalost, takođe premalo je ili nikako žena na mjestima upravljanja zajednicom ili na mjestima odlučivanja, zaključuje ona. Mersiha je pozitivan primjer ulaganja u dobrobit lokalne zajednice, ne samo u aktivizmu nego i u poduzetničkim vodama u kojima “pliva” od 2008. godine. Obrt koji vodi **“Voće i tradicija”** nastao je iz inata. Mersiha je nakon gubitka posla, odlučila da uz podršku porodice, zasadi 1200 sadnica šipurka. Tako je nastao pekmez od šipka koji je Mersiha promovisala na **Sajmu tradicionalnih proizvoda Ujedinjenih nacija u Beču** 2018. godine. Mersiha se vratila s osvojenim drugim mjestom za kvalitetu.

U aprilu 2014.godine Njemačka nevladina organizacija **Help Hilfe zur Selbsthilfe e.V. BiH** u saradnji s lokalnom organizacijom **NODAS** otvorila je u Sarajevu Špajz, prvu prodavnicu domaćih proizvoda, proizvedenih od strane malih proizvođača u BiH. Mersihin pekmez od šipka nalazi se na policama sarajevskog Špajza. Mersiha naglašava da je podrška iznimno važna i da je posebnu podršku dobila od **Fondacije CURE i Fondacije za osnaživanje žena** od kojih su učile i “upijale znanja” u oblasti ženskih ljudskih prava i ravnopravnosti spolova. Vrlo je bitno za svaku ženu da se uključi u zajednicu, da ne prepusti drugima odlučivanje o pitanjima koje se tiču žena i uopšte. Nikako posmatrati život i dešavanje mimo nje.

Preporuka je i pratiti šta su nam napisale zakonodavne institucije, a takođe i mnoge povelje. Borba je teška, naiđe se na razne prepreke, ali nikada ne treba odustati, zaključuje Mersiha. “Pašinke” nastavljaju da kreiraju i pokreću lokalne inicijative za dobrobit žena u Hajderovićima, a Mersiha će uz spoj aktivizma i poduzetnički duh ostati primjer spoja ekonomski jake žene koja ne dopušta da bilo ko govori i/ili radi nešto u njezino ime.

Autorica teksta: Vildana Džekman, magistrica prava

Tekst nastao u saradnji s Snagalokalnog.ba, 02.Mart 2023.

Stručni članci

Podnošenje pa povlačenje tužbi kao način pritiska na medije

Dok se u zemljama Evropske unije intenzivira diskusija o potrebi donošenja zakona koji bi zabranio „strateške tužbe protiv sudjelovanja javnosti“ odnosno praksu podnošenja tužbi protiv novinara kao vid pritiska i način da ih se zatrpaju pravnim procedurama, i u Bosni i Hercegovini su evidentne stotine aktivnih tužbi od kojih dio bude povučen prije početka sudskog procesa.

Pritisak na medije i slobodno izvještavanje značajno je porastao posljednjih godina u Bosni i Hercegovini, a o pravnim pritiscima svjedoče podaci Linije za pomoć novinarima pri Udruženju BH novinari gdje je zabilježeno ukupno **289 aktivnih tužbi za klevetu protiv novinara i medija** koje su pokrenute u posljednjih pet godina. Samo u posljednjih 12 mjeseci podignuta je 21 nova tužba. Taj broj sigurno je i veći jer u pravosuđu ne postoji poseban registar tužbi i sudskih procesa protiv novinara i novinarki a ne zna se ni koliko je tih tužbi podnijele osobe iz struktura vlasti države.

Prema registru Linije za pomoć novinarima BH novinara, u podizanju tužbi protiv novinara i novinarki i medija prednjače političari, slijede ih direktori javnih preduzeća i institucija, a u posljednje vrijeme među tužiteljima i tužiteljicama je sve veći broj osoba na važnim funkcijama u pravosuđu. Vrlo česte situacije su povlačenja tužbi u predmetima klevete, što ukazuje na široko rasprostranjenu praksu „strateških tužbi protiv sudjelovanja javnosti“ ili skraćeno iz engleskog jezika SLAPP, o čemu svjedoče brojne inicijative u regionu i Evropi. Za novinare, novinarku i medijske kuće, tužbe za klevetu nisu samo finansijska kočnica, nego su psihološki pritisak i stres kroz izloženost dugotrajnim sudskim procesima i prisustva na ročištima. **Linija za pomoć novinarima BH novinara** u slučajevima tužbe za klevetu osigurava pravnu zaštitu kroz angažman advokatskog zastupanja pred sudovima.

Ovakav vid pravne podrške koju pruža Linija je važan segment pravne zaštite novinara i novinarki, kada državni mehanizmi nisu osigurali ni sistemsko praćenje predmeta napada na medijske uposlenike u Sistemu upravljanja predmetima (CMS) pri pravosudnim instancama. Statistički podaci o kršenju prava novinara i novinarki i drugih medijskih djelatnika i djelatnica dostupni su jedino iz Linije za pomoć novinarima BH novinara jer pravosudne institucije ne vode date statistike.

Političari najčešće posežu za tužbama

U protekle četiri godine tužbe za klevetu protiv novinara i novinarki u više od **80 posto slučajeva pokreću političari i drugi javni službenici** poput sudija i sutkinja i tužilaca i tužiteljica. Vrlo često se presude donose u nerazumnom roku i bez poštivanja standarda Europskog suda za ljudska prava. Moglo bi se zaključiti da je jedan od ciljeva datih tužbi sprječavanje medija da kritički promišljaju i istražuju pojedine teme.

Tužbe za klevetu koju podižu javne ličnosti protiv medija, doslovno bi se mogli podvesti pod pokušaj cenzure medija upakovan u zaštitu političkog ugleda. Ako ste medijska kuća koja djeluje u lokalnoj zajednici, a suočite se s tužbom za klevetu vrlo je upitan vaš opstanak uslijed dugotrajnog sudskog postupka i eventualnog gubitka istog. Pozicija medijskih kuća koje se suočavaju s tužbom za klevetu u malim lokalnim zajednicama dodatno je otežana i zbog nedostatka ili težeg pristupa pravnoj zaštiti. Dekriminalizacija klevete osigurana važećim normativnim okvirom u Bosni i Hercegovini onemogućila je zatvorsku kaznu za medije po tužbama za klevetu koje pokreću javni dužnosnici, ali nedovoljno precizne zakonske formulacije osiguravaju prostor za sve veći broj tužbi koje se rješavaju građanskom parnicom. Prema odredbama entitetskih zakona o zaštiti od klevete, kleveta predstavlja svaki oblik prouzrokovanja štete ugledu nekom licu, iznošenjem, odnosno prenošenjem neistinitih informacija namjerno ili uslijed nepažnje.

U slučaju iznošenja ovakvih informacija putem sredstava javnog informisanja, autor, odgovorni urednik, izdavač te druga lica koja su vršila nadzor nad sadržajem, smatraju se odgovornim licima. Kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući: način, oblik i vrijeme iznošenja ili prenošenja izražavanja, prirodu i stepen prouzrokovane štete, dobronamjernost i pridržavanje opšteprihvaćenih profesionalnih standarda od strane štetnika, vjerojatnost da bi šteta nastala i da izražavanje nije izneseno ili preneseno, podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju o izražavanju drugih lica, i da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja. **Prijedlog izmjena i dopuna entitetskih zakona o kleveti** gdje se traži viši nivo tolerancije kada kritika se odnosi na javnu ličnost, tj. političara ili političarku, podnio je 2019. godine državni zastupnik Damir Arnaut Predstavničkom domu Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, ali do danas ti amandmani nisu razmatrani. Posljedice tužbi za klevetu protiv medija nisu samo zastrašivanje pojedinih medijskih kuća za slobodno i neovisno djelovanje, nego i finansijski kolaps nekima.

Pojedini **slučajevi klevete traju i više od 11 godina** (neki traju i nakon gašenja pojedinih medijskih kuća). S druge strane, donošenje takvih presuda nakon toliko vremena gubi na značaju da se naprave neke pozitivne društvene prakse. Sudska praksa po tužbama za klevetu, pokazuje vrlo malo pozivanja na Član 10 o slobodi izražavanja Evropske konvencije o ljudskih pravima i slobodama, kao i na praksu Europskog suda za ljudska prava koji smatraju opravdanim da mediji koriste izjave koje mogu "šokirati, ogorčiti, uznemiriti" pa čak i kada se te izjave odnose na javne ličnosti.

Brojne međunarodne regulative koje su usvojene kao mehanizmi pravne zaštite, nisu neki značajan mehanizam za osiguranje slobodnog i neovisnog medijskog djelovanja. Povećan broj tužbi koji podižu javni dužnosnici protiv novinara i novinarki i medijskih kuća nije samo praksa prisutna u Bosni i Hercegovini, nego i u regionu, pa i u Evropi. Kako bi odgovorili na povećan broj tužbi, oformljena je Koalicija nevladinih organizacija (CASE) protiv Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPP) tužbi.

Radi se o tužbama koje se pokreću od strane moćnih aktera (npr. kompanija, javnih službenika itd.) kako bi zastrašili i ušutkali one koji govore u javnom interesu. SLAPP u suštini predstavljaju tužbe kojima nije cilj ostvarivanje pravde, već iscrpljivanje finansijskih sredstva, naprimjer kroz neuobičajeno duge sudske postupke koji se namjerno razvlače kako bi doveli do finansijskog kolapsa medijskih kuća ili novinara i novinarki. U maju 2021. godine **uspostavljena je ekspertna grupa po SLAPP tužbama**, koja radi na pripremi normativnog okvira da se faktički zabrani i ograniči mogućnost takvih tužbi. Koalicija koja djeluje protiv SLAPP tužbi zajedno s 119 država EU je u 2020. godini pozvala Evropsku uniju da usvoji Direktivu kojom bi se mediji i novinari i novinarka zaštitili od SLAPP tužbi.

Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV) je prva nevladina organizacija u Srbiji koja pruža zaštitu od SLAPP tužbi. Nekoliko redakcija nezavisnih medija u Srbiji primilo je tužbe gdje se od njih tražilo da plate milionske odštetne zahtjeve. Među njima je redakcija **Vojvođanskog istraživačko-analitičkog centra (VOICE)** čiji je izdavač NDNV. Problematika se ogleda u obvezi plaćanja visokih sudskih taksi na odgovor na tužbu čime se dovodi u pitanje opstanak pojedinih medija u Srbiji.

“Nesporo je reč o dodatnom pritisku na naše kolege i kolegice. Tužbe stižu ne samo na adrese velikih istraživačkih centara već i onima koji rade u lokalnim zajednicama. Jasno je da su te tužbe tu pre svega da disciplinuju novinare, što je daleko od slobode medija i demokratije”, navodi Norbert Šinković, predsjednik Upravnog odbora NDNV. Na pitanje efikasnosti mehanizma koalicije organizacija za postupanje po SLAPP tužbama ističe da je “najbolja zaštita za novinare – javnost”. “Kroz ovaj savez taj mehanizam pritiska činimo još vidljivim, povezujemo se sa organizacijama koje imaju slična iskustva, mapiramo mogućnosti borbe protiv takvih tužbi i zagovaramo izmene zakonodavnih okvira.

Verujem da nam iskustvo drugih, može u velikoj meri da pomogne kolegama da se izbore sa ovim mehanizmom”, smatra Šinković. Koliko je važna podrška novinarskih i relevantnih medijskih organizacija u osiguranju pravne i sistemske podrške za suzbijanje pritisaka na medije potvrđuje i Šinković. “Dve su ključne stvari u ovakvim situacijama: prvo, da se o pritiscima javno i glasno govore, da zatraže podršku relevantnih novinarskih i medijskih organizacija, koje mogu da im pružaju pravnu pomoć i organizovanu podršku. Drugo, da jačaju vezu sa zajednicom. Dugoročno rešenje je zaštita javnosti”, objašnjava Šinković.

Zaključno, negdje mora postojati granica, crta koja se povuče. Jedini načini da preveniramo dalje pritiske na medijski slobodan rad i klevetničke izjave javnih dužnosnika jeste kroz prijavu svakog napada i prijetnji ili pritisaka novinarskim i medijskim organizacijama koje rade na pružanju pravne i sistemske podrške. Nesporno je da trenutni važeći entitetski zakonski okvir o kleveti u Bosni i Hercegovini nije u okviru slobode izražavanja i zaštite medijskih prava i da entitetski parlamenti trebaju krenuti u njihove skorije izmjene i dopune.

Regionalno uvezivanje u CASE koaliciju protiv SLAPP tužbi je jedan od mehanizama sistemskog pristupa ovom problemu. Ipak, ne smijemo zaboraviti da “velike ribe, jedu male”, tako da redakcije u nastanku i mediji u malim lokalnim zajednicama trebaju dodatnu podršku i zaštitu od ućutkivanja i pritisaka po tužbama za klevetu. Svakako da ohrabruju i inicijative na evropskom nivou u naporima u suprotstavljanju SLAPP-u. Nedavno objavljeni **izvještaj u Evropskom parlamentu** daje prijedlog da se usvoji direktiva kojom bi se osigurala zaštita medija i koja bi dala mogućnost sudovima da odbace SLAPP i kazne one koji zloupotrebljavaju mogućnost tužbi kao vid pritiska na medije.

Tekst je nastao u saradnji s Mediacentarom , 23. Juna 2021.

INTRODUCTION: WOMEN'S POST-WAR STRUGGLE

Women in Bosnia and Herzegovina are rallying to come out of the shadow of the persevering patriarchal society where their sacrifices and unrelenting voices have been for a long time diminished, and their strengths and achievements neglected. Nearly 10,000 women were killed during the 1991-1995 war in Bosnia and Herzegovina and yet few of them have been honored and included on the war memorials and monuments.

The female heroes are rarely interwoven into the folk tales and their names almost never adorn city streets. It is all of their collective struggles and tragedies that have brought them together, inspiring the establishment of a multitude of women's rights groups and organizations, each taking the heavy responsibility of challenging the status quo and wielding a sustainable change for all women and girls.

The tireless and courageous pursuit of gender equality by those groups is, in fact, one of the most important post-war narratives in Bosnia and Herzegovina. These women passionately advocated, forged alliances and ensured support to marginalized groups of women as well as to grassroots women organizations that are active in their local communities.

The battle faced by these groups is multi-faceted and requires focus and commitment on many fronts. Notwithstanding the country's institutional volatility, the greatest challenge remains the pursuit of collaboration with the country's institutions to strengthen women's rights. This means, on the one hand, that women's groups have to exert influence at political level to preserve the established women's rights and gender equality (even if only partially achieved) and on the other, they need to aim to improve the gender politics and represent the formidable growth of the gender narrative. The gender activists are thus formidable heroines of contemporary Bosnian society. The tireless and courageous pursuit of gender equality by women's rights groups and organizations is, in fact, one of the most important post-war narratives in Bosnia and Herzegovina.

THE RISE AND SUCCESS OF WOMEN'S ACTIVISM

Since the end of the 1991-1995 war, the number of women's groups and organizations has been on the rise and they have gradually expanded their scope of work, from gender-based violence to peacebuilding, from political inclusion to security sector reform, also including economic rights, LGBTI+ rights and the memorialisation of the role of women in war and peacebuilding. It is important to understand that until the United Nations Security Council Resolution (UNSCR) 1325 was passed in 2000, there were no official gender equality bodies or laws in the country. In other words, until that moment women's groups and organizations completely lacked supportive legal platforms.

It was UNSCR 1325 that finally prompted the passing of the Law on Gender Equality in 2003 and subsequently the establishment of the Agency for Gender Equality (AGE) in 2004. AGE's mandate is to monitor the implementation of the aforementioned law, to coordinate and implement activities promoting gender equality, and to manage the process of devising the country's National Action Plans on Women, Peace and Security.

This process of designing an Action Plan has been an intense collaboration amongst the state ministries, entity gender centers, and non-governmental organizations (NGOs), and it very much illustrates the complex political establishment of Bosnia and Herzegovina. The country is, in fact, comprised of two entities, the Federation of Bosnia and Herzegovina and the Republic of Srpska (RS), as well as the independent Brcko District.

All entities are committed to granting equal rights to the three ethnic groups recognised by the constitution (Bosniaks, Croats and Serbs) as well as to minorities and all other citizens of the country. The Presidency is tripartite and includes a representative from the Bosniak, Serb and Croat constituencies, whereas minorities have no right to run for the Presidency. Women are entirely excluded from the constitutional processes, and their rights are poorly reflected in the constitution itself. Even if this has not prevented women activists from participating in changes and amendments to the constitution, this political element further obtrudes the gender equality movement from having a unified voice, one that is not ethically aligned and thus tainted with division.

This complex political element, however, can not eclipse the results that have been achieved so far through collaboration. It is worth noting that the cooperation between the government institutions and women's organizations has not always been fully inclusive, but with time and support and influence from different actors it has improved significantly. The passing of Bosnia and Herzegovina's first NAP in 2010 was indeed accomplished through a joint effort between the civil society and official governmental bodies.

Again, the extent of collaboration between institutions and women's groups and organizations has not been smooth. There are still instances in which governmental institutions remain unresponsive and fail to provide support, in what might be somehow considered as "institutional violence". Members of the Bosnian government Army's female unit, the "Bluebird Brigade" at their bombed-out base near Sarajevo on October 10, 1992.

PRESENT CHALLENGES AND PRIORITIES

The initial phases of collaboration only partially involved women's groups and organizations and the first NAP was even criticised for favoring only certain organizations that were not necessarily active within gender rights. It took a great deal of negotiation to introduce certain changes and amendments to the NAPs in order to integrate a gender perspective that was more integrated and recognised. This process, however, still remains a work in progress especially when it comes to marginalized groups who are yet to have their voices heard and integrated within all strategic documents and institutional politics.

Constructing (or rather re-constructing) a gender conscious and gender egalitarian society is an ongoing, long-term process, especially in light of the continuous political turmoil. Keeping this in mind, women's groups and organizations in the country continue to work to incorporate the rights of all women, including women with disabilities, Roma women, single mothers, lesbians, bisexual and trans women, women suffering from rare conditions, and senior women in all strategic documents within gender mechanisms and other institutions. Some of the collaborative progress of the past two years has indeed been of elevated quality, especially with the already mentioned Agency for Gender Equality.

AGE has been increasingly relying on women's organizations and groups for their expertise and services, and also have intensified the implementation of collaborative activities and programs. Women activists are fighting nowadays with their words, spirits and bodies to educate Bosnian society on gender equality and democracy.

And they are doing so also by preserving the memory of those past female voices who created women's peacebuilding history in Bosnia and Herzegovina. Furthermore, it is important to remember that the reverberating ideas of UNSCR 1325 and the ensuing priority areas of the first NAP have served as an impetus for the establishment of very important clusters of women's organizations. In turn, each of those collaborations and coalitions amongst women's groups and organizations came to represent the nucleus of gender-rights activism in Bosnia and Herzegovina. As such, they have a firm understanding of a society that has been slow to recover from the devastation of war and reluctant to acknowledge the shattering toll it has taken on all of its women and girls.

They are aware that honoring the past is just as important as forging a better future and that their successes are closely intertwined with the goals of the country's NAPs. Women activists have also learned that NAPs are an opportunity to formally recognise and give a platform to issues on which women's organizations and groups have invested for years with little or no backing from the official gender institutions. Such is the case with the six-year long initiative of memorializing women's roles in war and peacebuilding.

The initiative, known as 'The Peace With Woman's Face', was conceived in 2014 by members of twelve women's organizations, all of them committed to create a female war and peace narrative in Bosnia and Herzegovina. They created numerous outlets for commemorating women's peacebuilding history and for jointly pursuing the rights for women to be remembered, honored and memorialized. They have supported the publishing of two books on the subject of women's triumphant contributions in war and peacebuilding, filmed a documentary, and curated a photo exhibit that was shown across the country.

They have filed a request with official gender bodies to establish December 8 as the official Memorial Day for women. They were rejected without any explanation.

CONCLUSION: KEEPING THE WOMEN'S MOVEMENT RELEVANT

In spite of all the challenges and setbacks, gender activists have continued to believe that this particular theme, which has over the last decade emerged as an important element in healing Bosnia and Herzegovina's society, will need to be formalized in the near future. In the words of Vildana Dzekman from the CURE (GIRLS) Foundation, "It is an audacious pursuit to protect women's voices and triumphs from silencing and oblivion.

These are the voices that have to imbue and remain within our institutional politics, art, commemoratives, and our collective memory." The 2020 Action Plan is thus seen, together with other strategic documents issued by gender institutions, as an opportunity to gain traction on the issue. Many women rights activists aim to challenge the status quo of UNSCR 1325 when it comes to the memorialisation of women's war and peace narratives.

Twenty years ago the Resolution was a tremendous mechanism that helped addressing many issues plaguing BiH at the time. The Resolution has not, however, been amended or updated since then to reflect societal changes, especially talking about the memory of women in conflict, a vital post-war narrative aiming to pay due respect to all those women who contributed in building a lasting peace. Furthermore, remembering those women is a powerful source of motivation for all future generations of activists, peacebuilders and feminists.

Women activists are fighting nowadays with their words, spirits and bodies to educate Bosnian society on gender equality and democracy. And they are doing so also by preserving the memory of those past female voices who created women's peacebuilding history in Bosnia and Herzegovina.

Those voices, our voices, are powerful and strong enough to reach the ears of institutional politics at national and international level and to define the future of women in peace processes.

Vildana Dzekman is a women's rights activist and a Project Coordinator at CURE Foundation in Sarajevo, Bosnia and Herzegovina.

Esmera Kanalstein is a freelance writer and avid supporter of gender activism.

This article was published under the aegis of the Enhancing Women's Participation in Peace and Security (WEPPS) project, whose goal is to strengthen the effectiveness and impact of the WPS Agenda in Italy, North Africa and the Western Balkans. The WEPPS project is being implemented by the ERIS group (Emerging Research in International Security) of the Scuola Superiore Sant'Anna in Pisa, Italy, in partnership with the Agency for Peacebuilding. It is funded by the Italian Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation.

Agency for Peacebuilding , 02. Avgust 2020.

O autorici

Vildana Džekman dugogodišnja je aktivistkinja, feministkinja i borkinja za ženska ljudska prava. Magistrirala je međunarodno privatno pravo na Pravnom fakultetu Univerzitetu u Sarajevu 2021.godine. Više od deset godina prisutna je u aktivizmu u organizacijama civilnog društva. Jedna je od pokretačica brojnih inicijativa u domenu rodne ravnopravnosti koje i danas egzistiraju. Piše aktivno jer pisanje smatra dijelom društvene odgovornosti i očuvanja ženske feminističko - aktivističke historije. Autorica i koautorica je oko 30 autorskih tekstova, istraživanja, publikacija, međunarodnih izvještaja i analiza.

Inicirala je donošenje Zakona o liječenju neplodnosti biomedicinski potpomognutom oplodnjom u FBiH nakon osam godina borbe. Dvije godine učestvovala je u radu istoimene Komisije gdje doprinjela njezinoj uspostavi i radu.

Obnašala je predsjedničku poziciju Upravnog odbora jedne od najvećih mirovnih mreža u BiH - Mreže za izgradnju mira gdje doprinjela njezinoj registraciji u udruženje, koje i danas aktivno radi.

Moderirala i izlagala je na brojnim panelima, seminarima, treninzima i konferencijama, na temu rodne ravnopravnosti, ženskih prava, prava marginaliziranih grupa, izgradnje mira i medijskih sloboda. U privatnom životu živi aktivizam i feminizam, te piše i radi jogu gdje god ima priliku za to.

E-mail: vildana.dzekman@gmail.com

